

Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2005

Ulf Guttormsson

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Rapport nr 94

Stockholm 2006

Innehåll

Sammanfattning och diskussion.....	9
Inledning och bakgrund	13
Rapportens syfte och upplägg.....	16
Datamaterial och metodfrågor	17
Prisutvecklingen i Sverige 1988–2005	20
Rikspriser	20
Regionala skillnader.....	30
Den internationella prisutvecklingen.....	38
Priset som indikator på tillgängligheten i Sverige.....	42
Efterfrågeutvecklingen	49
Utbuds- och efterfrågeutvecklingen – hur hänger det ihop?	52
Referenser	59
Tabellbilaga	61

Tabellförteckning

A.	Genomsnittspriser för olika narkotikasorter i Sverige enligt CANs rapporteringssystem om droger (CRD). 2005.....	22
B.	Priser för olika narkotikasorter i Sverige enligt Rikspolisstyrelsens och Tullverkets årsrapport. 2004.	23
C.	Gatupriser för olika narkotikasorter i storstadslän respektive övriga län samt antalet svar från länspolismyndigheterna. 2001–2005.....	30
D.	Gatupriser för olika narkotikasorter i Sydsverige, Mellansverige och Norra Sverige samt antalet svar från länspolismyndigheterna. 2001–2005.	31
E1.	Antalet prissvar från länspolismyndigheterna. 2001–2005.	33
E2.	Gatupriser för olika narkotikasorter i länen enligt länspolismyndigheterna. 2001–2005.	34
F.	Gatupriser för olika narkotikasorter i Skåne, Västra Götaland och Stockholms län samt antalet svar. Lokala poliser samt länspolismyndigheter. 2005.....	35
1.	Haschprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för hasch. Gatupriser i kronor per gram. 1988–2005.	61
2.	Marijuanaprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för marijuana. Gatupriser i kronor per gram. 1988–2005.	62
3.	Prisutvecklingen för heroin/brunt heroin i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för heroin/brunt heroin. Gatupriser i kronor per gram. 1988–2005.....	63
4.	Prisutvecklingen för vitt heroin i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för vitt heroin. Gatupriser i kronor per gram. 1993–2005.....	64
5.	Amfetaminprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för amfetamin. Gatupriser i kronor per gram. 1988–2005.	65
6.	Kokainprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för kokain. Gatupriser i kronor per gram. 1988–2005.	66
7.	Ecstasyprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för ecstasy. Gatupriser i kronor per tablett. 2000–2005.	66

8.	Katprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för kat. Gatupriser i kronor per knippa (marduuf). 2000–2005.	67
9.	LSD-prisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för LSD. Gatupriser i kronor per tripp. 2000–2005.	67
10.	GHB-prisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för GHB. Gatupriser i kronor per cl. 2000–2005.	67
11.	Haschprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser samt antalet prissvar för hasch i storstadslänen. 1988–2005.	68
12.	Marijuanaprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser samt antalet prissvar för marijuana i storstadslänen. 1988–2005.	69
13.	Amfetaminprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser samt antalet prissvar för amfetamin i storstadslänen. 1988–2005.	70
14.	Kokainprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser samt antalet prissvar för kokain i storstadslänen. 1988–2005.	71
15.	Prisutvecklingen för heroin/brunt heroin i ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser samt antalet prissvar för heroin/brunt heroin i storstadslänen. 1988–2005.	72
16.	Prisutvecklingen för vitt heroin i ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser samt antalet prissvar för vitt heroin i storstadslänen. 1993–2005.	73
17.	Gatuprisutvecklingen i USA, Sverige samt västeuropa för kokain samt heroin. Inflationsjusterade medelvärden för Västeuropa och USA i 2004 respektive 2003 års penningvärden, KPI-justerade medianvärden i 2004 års penningvärde för Sverige. 1988–2004.	74
18.	Cannabisbeslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade gatupriser för hasch (kronor per gram) samt indexeringar av beslag och priser. 1988–2005.	75
19.	Amfetaminbeslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade gatupriser för amfetamin (kronor per gram) samt indexeringar av beslag och priser. 1988–2005.	76
20.	Kokainbeslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade priser för kokain (kronor per gram) samt indexeringar av beslag och priser. 1988–2005.	77
21.	Heroinbeslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade gatupriser för brunt heroin (kronor per gram) samt indexeringar av beslag och priser. 1988–2005.	78
22.	Ecstasybeslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade gatupriser för ecstasy (kronor per tablett) samt indexeringar av beslag och priser. 2000–2005.	78

23.	Katbeslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade gatupriser för kat (kronor per knippe) samt indexeringar av beslag och priser. 2000–2005.	79
24.	LSD-beslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade gatupriser för LSD (kronor per tripp) samt indexeringar av beslag och priser. 2000–2005.	79
25.	GHB-beslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade gatupriser för GHB (kronor per cl) samt indexeringar av beslag och priser. 2000–2005.	79
26.	Andelen mönstrande och elever i årskurs 9 som erbjudits narkotika, prövat narkotika samt använt narkotika senaste 30 dagarna. 1988–2005.	80
27.	Andelen skolelever i 12 th grade i USA som... 1975–2005.	81

Diagramförteckning

1. Gatuprisutvecklingen i Sverige för hasch. Ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser, kronor per gram. 1988–2005.	24
2. Gatuprisutvecklingen i Sverige för marijuana. Ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser, kronor per gram. 1988–2005.	25
3. Gatuprisutvecklingen i Sverige för heroin. KPI-justerade medianpriser, kronor per gram. 1988–2005.	27
4. Gatuprisutvecklingen i Sverige för kokain, amfetamin, kat och ecstasy. KPI-justerade medianpriser, kronor per gram respektive knippe (kat) och tablett (ecstasy). 1988–2005.	28
5. Gatuprisutvecklingen i Sverige för LSD och GHB. KPI-justerade medianpriser, kronor per tripp (LSD) respektive cl (GHB). 2000–2005.	29
6. Gatuprisutvecklingen för hasch, marijuana, amfetamin, kokain, brunt och vitt heroin i Skåne, Västra Götaland och Stockholm enligt lokala poliser samt länspolismyndigheter. KPI-justerade medianpriser, kronor per gram. 1988–2005.	36
7. Gatuprisutvecklingen för heroin i Västeuropa, Sverige och USA. 1988–2004. Index 1990 = 100.	39
8. Gatuprisutvecklingen för kokain i Västeuropa, Sverige och USA. 1988–2004. Index 1990 = 100.	41
9. Beslag i vikt (kilo) och frekvens (antal) respektive KPI-justerade gatupriser (kronor per gram) för hasch (cannabis), amfetamin, kokain och brunt heroin (heroin). 1988–2005. Index 1988 = 100.	45
10. Beslag i volym (antal tabletter/ecstasy, kilo/kat, antal tripper/LSD och liter/GHB) och frekvens (antal) respektive KPI-justerade gatupriser för ecstasy, kat, LSD och GHB. 2000–2005. Index 1988 = 100.	47
11. Andelen mönstrande samt andelen elever i årskurs 9 som prövat narkotika någon gång respektive använt narkotika senaste 30 dagarna. 1988–2005.	49
12. Andelen mönstrande samt andelen elever i årskurs 9 som erbjudits eller haft möjlighet att pröva narkotika. 1988–2005.	51
13. Andelen skolelever i 12 th grade (ca 18 år) i USA som... 1975–2005. Index 1975 = 100.	53
14. Andelen skolelever i åk 9 som säger att de haft möjlighet att pröva narkotika, att de använt narkotika senaste 30 dagarna (endast cannabis t o m 1997) samt haschprisutvecklingen. 1988–2005. Index 1988 = 100.	55

Sammanfattning och diskussion

Enligt den Nationella narkotikahandlingsplanen (2002) har den svenska narkotikapolitiken som syften att färre ska börja använda narkotika, att fler ska upphöra med sitt användande (d v s efterfrågeminskande åtgärder) samt att minska tillgången på narkotika (utbudsminskande åtgärder). Ofta fokuseras analyser av utvecklingen på efterfrågan medan denna rapport främst uppehåller sig vid utbudet.

Att använda uppgifter om prisutvecklingen, i kombination med uppgifter om beslagsutvecklingen, är en metod som används internationellt för att bedöma utbudet av narkotika (UNODCCP 2000). I föreliggande rapport redovisas utvecklingen av de svenska narkotikapriserna och denna information sätts i relation till beslagsutvecklingen för att ge en bild av tillgänglighetens utveckling för ett antal preparat.

Narkotikaprisinformation erhålls via CANs regionala rapporteringssystem om droger (CRD), och har samlats in alltsedan slutet av 1980-talet. Rapportörerna, som i detta sammanhang begränsats till anställda inom polisväsendet, lämnar uppgifter om den lokala/regionala narkotikasituationen två gånger per år. Sedan år 2000 bearbetas dels uppgifter av mer lokal prägel från poliser i större städer och dels den rikstäckande information som lämnas av de 21 länspolismyndigheterna. Samma år utökades inte bara antalet rapportörer och den geografiska täckningen utan också antalet bevakade narkotikasorter.

För hasch, amfetamin, kokain, och i relativt hög utsträckning även för heroin, kan prisutvecklingen följas från 1988 och framåt. Eftersom det handlar om en tidsrymd om 17 år har inflationen stor betydelse och därför har de inrapporterade priserna justerats efter SCBs konsumentprisindex och räknats om till 2005 års penningvärde. Priserna avser ”gatupriser”, med andra ord priset vid överlåtelse av små mängder i detaljistled. Dessa har sedan omräknats till grampriser när så behövts.

Det kan konstateras att gatupriserna för de ovan nämnda narkotikasorterna är relativt låga under 2000-talet jämfört med slutet av 1980-talet. Exempelvis rapporterades hasch kosta ca 80 kronor per gram 2005, vilket är en halvering jämfört med 1988 räknat i 2005 års penningvärde (även om skillnaden i nominella priser är relativt liten). Samtidigt fördubblades polisens och tullens beslag under perioden (både i antal och vikt), vilket talar för att tillgängligheten på hasch har ökat. Även amfetamintillgängligheten har enligt samma

mätmetod ökat kraftigt under perioden. Priserna har sjunkit ännu mer än för hasch (ca 60%) medan beslagen tredubblats jämfört med utgångsåret. År 2005 rapporterades ett gram amfetamin kosta ca 250 kronor.

Också för kokain och heroin visar statistiken på en ökning av tillgängligheten sedan 1988, om än inte lika tydligt som i fallen med hasch och amfetamin. Kokain rapporterades kosta runt 800 kronor grammet 2005, vilket är en 40-procentig nedgång sedan 1988. Eftersom förhållandevis få kokainbeslag görs, är utvecklingen svårare att tolka men det står helt klart att beslagen är mångdubbelt fler i slutet än i början av perioden. Detta visar att kokaintillgängligheten ökat men beslagsantalet, liksom antalet prisrapporteringar, indikerar att denna drog är betydligt ovanligare än exempelvis hasch eller amfetamin.

Priserna på brunt heroin har fallit med bortåt 55% under perioden och 2005 sades ett gram kosta runt 1 200 kronor. Även om betydelsen av uppgifter från ett enskilt år inte ska överdrivas får det ändå noteras att detta ligger 200 kronor högre jämfört med det prisläge som rått tidigare under 2000-talet. Fram till millennieskiftet ökade heroinbeslagen men sedan 2001 är beslagstrenden vikande, även om beslagsnivåerna fortfarande är betydligt högre än 1988. Sammantaget tyder detta på att tillgängligheten av heroin inte ökat under 2000-talet och att tillgången rent av kan ha försämrats, vilket skulle styrkas om 2005 års prisökning står sig även i 2006 års mätningar.

För de ovan nämnda narkotikasorterna gäller, med visst undantag för kokain, att prisminskningarna till större delen ägde rum under 1990-talet och att prisläget varit relativt stabilt under 2000-talet. Jämfört med 1988 är alltså priserna i stort sett halverade 2005, men jämför man 2005 med de närmast föregående åren är prisläget stabilt, möjligen med undantag för heroin.

Trots att såväl frågor som rapportörsbas förändrats i CRD under åren bedöms prisutvecklingen speglas relativt väl. Detta inte minst som den svenska utvecklingen visar sig följa den som gäller för Västeuropa och USA, för de droger där det finns jämförbara uppgifter (heroin och kokain). Man kan även konstatera att prisnivåerna är lägre i Västeuropa och USA än i Sverige.

Den mera långsiktiga utvecklingen i Sverige för övriga inrapporterade narkotikasorter (ecstasy, kat, LSD och GHB) kan inte redovisas, då prisuppgifter för dessa preparat systematiskt började insamlas först år 2000. Så mycket kan dock sägas att ecstasypriserna sjunkit något medan priserna för övriga droger varit mer eller mindre oförändrade. Eftersom sistnämnda droger är mindre vanliga så är beslagen färre. Detta leder till mera slumpmässiga variationer, vilket får stor betydelse när tidsperioden är kort. Inte för någon av dessa droger går det att säga något bestämt om utvecklingen av tillgängligheten.

Det framgår att narkotika i regel är något billigare i storstadslän än i övriga län. Skillnaderna blir lite större sett till en nord-sydlig axel. Allra lägst är pri-

serna normalt i de sydligaste länen, i synnerhet i Skåne, medan priserna ofta är något högre i mellansvenska län och allra högst i nordligare belägna län. Detta är inte särskilt uppseendeväckande utan förefaller rimligt med hänsyn till smugglingsvägar och befolkningstäthet; konsumenterna behöver vara tillräckligt många för att mer fungerande marknader ska uppstå. I län med högre priser är antalet prisrapporteringar ofta färre, vilket kan tolkas som att där droger är mera sällsynta är de normalt också dyrare.

Att priserna i många fall sjunkit samtidigt som beslagen ökat i omfattning pekar på ett ökat inflöde av narkotika och en ökad tillgänglighet, såväl i ekonomiska som fysiska termer. En alternativ förklaring till fallande priser skulle kunna vara en vikande efterfrågan, och en åtföljande reaktion från marknaden med sänkta priser för att upprätthålla intresset. Att detta skulle vara fallet motsägs dock av att alla tillgängliga uppgifter pekar på att narkotikakonsumtionen är klart mer omfattande under 2000-talet jämfört med slutet av 1980-talet, även om 1990-talets ökning har avstannat under 2000-talet och enligt vissa källor också sjunkit något.

Det är dock inte okomplicerat att avgöra hur tillgängligheten påverkar konsumtionen, och forskningen på området är inte särskilt omfattande. Avsikten med denna rapport är inte heller att försöka väga betydelsen av utbud och efterfrågan mot varandra, utan att försöka beskriva utvecklingen av tillgängligheten. Som tidigare nämnts ökade narkotikakonsumtionen i Sverige parallellt med att priserna föll, och detta gällde såväl tungt missbruk som mera tillfälligt experimenterande. Av detta kan man dock inte dra några bestämda slutsatser om i vilken grad konsumtionsökningen beror på tillgänglighetsökningen. Prisminskningarna i sig kan säkert ha flera olika tänkbara följder för konsumtionen i stort, liksom för olika konsumentgrupper, med avseende på preparat och konsumtionens storlek etc.

I rapportens avslutande avsnitt ges ett par exempel på publicerade resultat rörande tillgänglighetens betydelse. Data från skolundersökningar i USA visar att enligt elevernas rapportering har tillgängligheten på marijuana ingen betydelse för förändringar i konsumtionen. Under perioden 1975–2005 svarade omkring 90% av eleverna att de anser att det är enkelt för dem att få tag på marijuana. Samma period varierar dock konsumtion kraftigt. Denna uppvisar i sin tur ett (spegelvänt) samband med hur stor andel som upplever att det är stor risk att man skadar sig fysiskt eller psykiskt om man röker marijuana regelbundet.

Författarna drar slutsatsen att förändringar i amerikanska tonåringars cannabisanvändning främst bestäms av attityder och inställning till konsumtionen, och av upplevda risker med densamma, men inte så mycket i förändringar av den (upplevda) tillgängligheten. De påpekar vidare att de som inte använder cannabis rankar skälen pris och tillgänglighet som mindre betydelsefulla för beslutet att inte (längre) använda drogen. Det är dock viktigt att hålla i min-

net att dessa slutsatser är dragna i ett land där tonåringarna upplever narkotikatillgängligheten som konstant god.

Ett annat exempel från en helt annan konsumentgrupp kommer från årligen genomförda intervjuer med sprutbytande heroinister i Oslo. Dessa rapporterar att heroinpriserna fallit med ca 70% under perioden 1993–2004 (inflationsjusterade priser). Parallellt med att priserna sjönk så ökade missbrukarnas genomsnittliga konsumtion, från runt 8 till 20 gram i månaden. Ytterligare en effekt av prisminskningen var att missbrukarnas inkomstbehov minskade, detta trots att konsumtionen således steg. Främst minskade intäkterna från langning, prostitution och tillgreppsbrottlighet. Av detta drar författaren slutsatsen att även missbrukare av en så pass beroendeframkallande drog som heroin är priskänsliga.

Tanken att missbruket skulle vara konstant oavsett pris, ”kosta vad det kosta vill”, verkar alltså inte vara korrekt. Även heroinmissbrukare reagerar på prisförändringar. I detta fall ökade konsumtionen när priserna sjönk. Författaren reserverar sig dock för om priskänsligheten skulle ha varit densamma ifall en motsatt utvecklingen skett, d v s om priserna stigit istället för sjunkit. Att priskänsligheten skulle kunna vara olika beroende på om det sker en ökning eller minskning är tänkbart, då det torde vara lättare att öka förbrukningen av en beroendeframkallande vara än att sänka den.

Av den norska studien framgår även att amfetaminpriserna sjönk relativt kraftigt under perioden, med ca 60%, medan den genomsnittliga månadsförbrukningen endast steg från 17 till 20 gram. Detta kommenteras inte närmare men kan vara en konsekvens av att priskänsligheten var desto större för det avsevärt mycket dyrare heroinet.

Avslutningsvis kan det konstateras att det idag finns ett väl fungerande system för inhämtning av prisuppgifter rörande narkotika. I kombination med beslagsuppgifter kan prisinformationen utgöra en användbar indikator för att följa narkotikatillgängligheten. Fortfarande saknas säkrare och mera detaljerad kunskap om hur tillgängligheten påverkar konsumtionen på narkotikaområdet. Det förefaller dock stå klart att effekterna ser olika ut beroende på vilket preparat det handlar om, liksom vilken typ av konsumentgrupp som avses, men viktigt är också från vilket utgångsläge och i vilken region utbudsförändringarna sker.

Inledning och bakgrund

Ett förhållande som antas spegla förändringar i narkotikatillgängligheten är prisutvecklingen på gatunivån, det vill säga i missbrukarledet. Enligt vedertagen ekonomisk teori är tillgången på en vara en viktig faktor när det gäller prisbestämning, efterfrågan en annan. Narkotikamarknaden delar många grundläggande egenskaper med andra marknader. Den har också vissa egenskaper, varav den mest tydliga är att prisnivån – i förhållande till produktionskostnaderna – är väsentligt högre än vad som normalt är vanligt för varor på en legal marknad.

Förklaringen ligger mycket i de extrakostnader som är förknippade med en illegal marknad; att inte kunna göra reklam, att inte kunna upprätta affärskontrakt, förhållandet till konkurrenter, risker och kostnader förknippade med att hålla sig undan från lagens företrädare etc (se Caulkins J och Reuter 1998 samt Kleiman 1992). De förstnämnda anger att i USA utgör runt 1% av gatupriset för kokain respektive heroin kostnaden för själva råvaran i producentlandet på grossistnivå. Resten är pålagor som görs i olika led under förädling, smuggling, distribution och försäljning.

Det är mot bakgrunden av gatupriser som indikator på förändringar i tillgången man ska se det internationella intresse som finns att studera prisutvecklingen. EUs narkotikabyrå (ECNN) samlar exempelvis in uppgifter om detta från medlemsländerna och Interpol gör liknande informationsinhämtningar. Prisuppgifter från ett stort antal länder insamlas och publiceras även av FNs narkotikaorgan UNODC, och de redovisar även grossistpriser i producentländerna (UNODC 2005).

Även om det ibland är svårt att jämföra uppgifter mellan länder, eftersom lokala förhållanden liksom datainsamlingsrutiner många gånger är olika, kan dock utvecklingen studeras inom enskilda länder givet att man använt likartade rutiner över tid. Som nämnts tolkas normalt ett sjunkande pris på gatunivån som en indikation på att tillgängligheten ökar – och vice versa. Analyserna vinner i styrka om det finns kompletterande information om exempelvis beslagsutvecklingen och preparatens kvalitet (renhetsgrad), d v s ytterligare faktorer som kan påverka prisnivåerna.

En politisk målsättning är att minska tillgängligheten av narkotika. Det bygger på antagandet att om narkotika blir mera svårtillgängligt, t ex genom ökande priser till följd av utökade kontrollåtgärder och beslag, så påverkas efterfrågan nedåt. Teoretiskt är det möjligt att mängden narkotika fortfarande

är tillräckligt stor för att konsumtionen ska förbli oförändrad, vilket skulle leda till ökade utgifter för konsumenterna om konsumtionen är oförändrad. Detta skulle i sin tur leda till ett ökat inkomstbehov för dem som använder narkotika, i synnerhet för storkonsumenterna. I en norsk studie (Bretteville-Jensen 2005) har dock konstaterats att inte ens konsumenter av en beroendeframkallande drog som heroin är okänsliga för prispförändringar.

Ett omvänt förhållande, att efterfrågeförändringar påverkar prisnivåerna, är också teoretiskt möjligt. Exempelvis skulle leverantörer kunna tänkas försöka kompensera en sviktande efterfrågan med prissänkningar, för att upprätthålla marknadens intresse.

Det är således viktigt att också känna till hur efterfrågan och konsumtionen förändras för att fullt ut förstå förändringarna i gatupriserna, och därmed försöka dra slutsatser om tillgängligheten. Hur prispförändringar i sin tur påverkar efterfrågan med avseende på testande av narkotika, mera regelbunden användning, nyrekrytering till avancerat missbruk samt konsumtionen bland etablerade missbrukare är inte särskilt väl belyst. Sannolikt har förändringarna olika stor betydelse för olika grupper och det är därför viktigt att hålla isär dessa vid eventuella försök att finna samband mellan pris- och efterfrågeförändringar.

Prisuppgifterna kan även ha ett värde i sig; de berättar vilka utgifter en missbrukare av ett visst preparat kan ha för detta, och kan i sin tur ge en uppfattning om inkomstbehoven som följer därav. SCB har fått i uppdrag av Eurostat att göra försöksberäkningar där vissa illegala aktiviteter ska inkluderas i nationalräkenskaperna. Bland annat försökte man bestämma hushållens utgifter för narkotikainköp och dessa beräknades till 2,3 miljarder kronor för år 2001 (SCB 2005).

Beräkningarna grundar sig på bl a uppskattningar av antalet konsumenter och deras årliga genomsnittskonsumtion av olika preparat samt CANs uppgifter om gatupriser. Det kan konstateras att slutsumman är osäker inte minst för att det saknas mera detaljerade uppgifter gällande antalet konsumenter och deras konsumtionsmönster samt storleken på de mängdrabatter som förekommer vid köp av narkotika i större mängder än enstaka doser. Som ett exempel på resultat från beräkningarna kan här i alla fall nämnas att heroin befanns stå för ca tre fjärdedelar av konsumentutgifterna 2001.

Denna rapport behandlar huvudsakligen narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2005 men drar också vissa slutsatser om tillgängligheten utifrån detta. Liknande rapporter har tidigare producerats vid två tillfällen av CAN (se Guttormsson 2004 samt 2005b). Rapporten grundas på de uppgifter som inrapporteras av polismän via CANs rapporteringssystem om droger (CRD), för vilken Linnea Rask är koordinator. CAN vill i samband med utgivandet av denna rapport passa på att uttrycka sin tacksamhet till alla de uppgiftsläm-

nare i rapporteringssystemet som genom åren tagit sig tid att besvara frågeformuläret och därigenom bidragit med värdefull information.

Rapportens syfte och upplägg

Syftet med denna rapport är primärt att redovisa den svenska gatuprisutvecklingen för ett antal narkotiska preparat. Sådana uppgifter har genom åren samlats in via CANs rapporteringssystem om droger (CRD). Inom ramen för denna rapport ingår därför också en beskrivning av detta insamlingsystem. Dessutom diskuteras en del metodologiska implikationer som ligger till grund för vissa avgöranden rörande datamaterialet som har gjorts.

Resultatredovisningen inleds med en genomgång av den nationella prisutvecklingen för ett stort antal narkotiska preparat. Tyngdpunkten i rapporten ligger på att beskriva den mera långsiktiga utvecklingen – från 1988 och framåt – för de fyra narkotikasorter som följts regelbundet alltsedan dess. Periodens längd innebär att det blir det nödvändigt att justera de inrapporterade priserna enligt konsumentprisindex till dagens penningvärde, för att göra jämförelser över tid meningsfulla.

Efter den nationella redovisningen följer att avsnitt där de regionala skillnaderna belyses. För att sätta de svenska uppgifterna i ett internationellt perspektiv görs därefter en jämförelse med utvecklingen i omvärlden.

Ytterligare ett syfte med rapporten är att ställa prisutvecklingen i relation till beslags- och konsumtionsutvecklingen, för att på så vis ge ytterligare information till frågan om hur gatupriserna speglar tillgängligheten, och vilka tolkningar man kan göra beträffande dennas utveckling i Sverige. Slutligen förs en avslutande diskussion beträffande tillgänglighetens eventuella betydelse för konsumtionen.

I den löpande texten presenteras tabellerna med bokstavsbezeichnungar, övriga tabeller återfinns i tabellbilagan.

I tabellerna kan följande beteckningar förekomma:

- 0 betyder mindre än 0,5% när det rör sig om procentvärden.
- betyder att ingen angett detta svar, det vill säga frekvensen är 0.
- .. betyder att uppgiften existerar men ansetts för osäker att återge.
- . betyder att ingen uppgift finns att tillgå, till exempel för att frågan inte är ställd detta år eller för att frågan haft en helt annan formulering.

Datamaterial och metodfrågor

CANs rapporteringssystem om droger (CRD) startades 1985 i syfte att ge en snabbare uppfattning om förändringar i missbrukssituationen än vad officiell statistik kunde ge, samtidigt som det också skulle generera information av mer lokal karaktär (Andersson et al 1987).

Alltsedan dess har uppgiftslämnare från olika yrkeskategorier med god inblick i den lokala drogsituationen besvarat ett frågeformulär vid två tillfällen per år. Uppgiftslämnarna besvarar frågor om den lokala drogsituationen utifrån den kännedom de får via sitt arbete. Informanterna kan vara yrkesverkamma inom polis, kriminalvård, frivilligorganisationer, socialtjänst, vård- och behandlingssektor eller liknande yrkesgrupper som har inblick i missbrukssituationen. I frågeformuläret efterfrågas bland annat gatupriserna för ett antal narkotiska preparat. Från och med hösten 1988 finns bearbetningsbara data tillgängliga från dessa rapporteringar.

Det är ofrånkomligt att omdaningar i form av tekniska förbättringar och anpassningar efter ändrade förhållanden måste göras i undersökningar som löper under längre tidsperioder. Så har även varit fallet med CRD. År 2000 kom systemet att reformeras mer än vid något tidigare tillfälle, bland annat för att bättre svara mot EUs behov av uppgifter om olika narkotiska preparat och i synnerhet nyupptäckta sådana. Förändringarna av systemet gällde sammansättningen av rapporterande yrkesgrupper, urvalet av geografiska regioner men också själva frågeformuläret. Dessa förändringar har beskrivits av Byqvist (2000).

Den yrkesgrupp som genom åren besvarat frågorna om gatupriser för narkotika i tillräcklig omfattning och med bäst kvalitet är polisen, varför endast polisens uppgifter används i denna framställning. Övriga yrkesgrupper synes ha relativt dålig kännedom om gatupriser; de anger sällan sådana uppgifter och i de fall det görs förekommer ibland fluktuationer.

Perioden 1988–1999 ingick ett tjugotal kommuner i rapporteringssystemet, sedan 2000 handlar det om ett knappt trettio kommuner och fr o m hösten samma år ingår även representanter från Sveriges samtliga 21 länspolismyndigheter.

I och med att rapportörsbasen utökades med landets samtliga länspolismyndigheter år 2000 används sedan dess enbart dessa polismäns prisuppgifter för att räkna fram de nationella genomsnittspriserna. Tidigare beräknades riks-

priserna på inrapporteringen från de polismän som ingick i systemet som representanter för de då 20 ingående kommunerna.

Den nya beräkningsgrunden är självfallet att föredra eftersom det ger en förbättrad nationell representativitet samtidigt som regionala analyser möjliggörs. Förbättringen skulle emellertid kunna ha inneburit jämförelseproblem i förhållande till åren 1988–1999. Ändringen har dock kontrollerats tidigare och konstaterats ha varit tämligen betydelselös för rikspristrendernas utseende (Guttormsson 2004).

Kontrollen möjliggjordes av att det ända sedan starten av CRD ingått rapporter från de tre storstadslänen och därmed finns det möjlighet att följa utvecklingen över tid för dessa områden separat, och göra jämförelser dem emellan. Det befanns att trenderna var likartade på såväl regional som nationell nivå vilket innebär att det nya sättet att samla in data inte innebär något avgörande brott i tidsserierna. Övergången ger heller inte upphov till några synbara ryck eller nivåförändringar i priserna.

När regionala redovisningar görs i rapporten är dessa ibland kompletterade med svar från de poliser som rapporterar för polisdistrikt i urvalskommunerna, och detta framgår i så fall av texten. Sedan 2000 ingår polisdistrikt från knappt 30 kommuner. Vilka dessa är framgår av den senaste avrapporteringen från CRD-systemet (Rask 2005).

Att använda nationella genomsnittspriser är inte helt givet, i och med att ett genomsnitt för de 21 länen inte ger den ”sanna” bilden av den genomsnittliga kostnaden för respektive preparat. Detta eftersom de flesta konsumenterna/köparna bor i storstadsområden och/eller i södra delen av Sverige, regioner där narkotika rapporteras vara något billigare. Samtidigt ger den nationella nivån en stabil grund för att bedöma trender i prisutvecklingen, och jämförelser av nationella och lokala priser visar att skillnaderna inte är större än att måttet är fullt användbart.

Sedan 1988 finns det prisuppgifter för hasch – och i viss mån också marijuana – samt för amfetamin, kokain och heroin (även om det funnits vissa problem förknippade med att hålla isär vitt respektive brunt heroin). Från och med 2000 och finns även prisuppgifter för ecstasy, kat, LSD och GHB.

Uppgiftslämnarna ombeds ange ”gatupris” utifrån den normala överlåtelsemängden, omräknat i kronor per gram när så är relevant. Eftersom mängdrabatter förekommer så innebär detta exempelvis att priset för ett helt gram heroin är något lägre än vad som anges här, eftersom normalmängden vid överlåtelse i gatuled ofta understiger ett gram (t ex ”kabbar” om 0,2 gram, ”hat-tar” om 0,25 gram eller ”bollar” om 0,5 gram). Omvänt skulle ett gatugrampris för hasch kunna vara högre än vad som framkommer här, i och med att hasch inte sällan säljs i mängder om fem gram åt gången.

Eftersom uppgifterna spänner över en tidsrymd om 18 år får förändringar av penningvärdet stor betydelse när man jämför de absoluta värdena. För att komma till rätta med detta presenteras realprisjusterade värden, enligt SCBs konsumentprisindex (KPI). Detta index följer hur konsumentpriserna utvecklas över tid, och enkelt uttryckt kan det svara på hur mycket en hundralapp gav i köpkraft för exempelvis 10 år sedan jämfört med i dag. Indexvärden har hämtats från SCBs hemsida (www.scb.se). I tabellerna presenteras både ursprungliga och KPI-justerade värden.

Såväl medel- som medianvärden redovisas i tabellerna. I de fall de skiljer sig åt ligger medelvärdet ofta högre, vilket indikerar att om större avvikelser förekommer så ligger dessa i regel i övre delen av prisintervallet. Medianvärdet, som är mindre känsligt för extremvärden, torde ge den mest rättvisande bilden och är det mått som normalt används i rapporten.

Prisutvecklingen i Sverige 1988–2005

Narkotikaprisutvecklingen i Sverige redovisas i två olika delavsnitt. I det första presenteras rikssiffrorna och i det andra görs regionala presentationer. Priserna gäller normalmängd vid överlåtelse i missbrukarledet, eller så kallade gatupriser. Allteftersom narkotikan vidareförsäljs ökar priset och gatupriserna utgör den slutliga och högsta prisnivån. I avsnittet för rikspriserna görs, i de fall de är kända, jämförelser med grossistpriserna.

Rikspriser

Inrapportering till CAN sker två gånger om året. Under 2005 inkom enkät-svar från samtliga 21 länspolismyndigheter vid båda mättillfällena. Rapportö-rerna anger de priser som gäller för tio olika narkotikasorter i sina respektive län, och man kan som tumregel utgå från att det i princip är priserna i länets största stad som i mångt och mycket styr rapporteringen.

Lika lite som det finns nationella enhetspriser på livsmedel är narkotikapri-serna vid en given tidpunkt desamma i alla delar av landet. Att vissa regiona-la skillnader existerar åskådliggörs i ett senare avsnitt. I och med att en stor del av narkotikan säljs och konsumeras i storstadsområden kunde det därför vara relevant att låta storstädernas rapportering få större genomslag på de nationella priserna.

Samtidigt finns det ingen information som anger vilken tyngd denna eventu-ella viktning skulle ha. Dessutom framgår av den regionala jämförelsen att skillnaderna mellan storstäder och övriga områden trots allt är relativt små – när medlen väl förekommer i mera glesbefolkade län. Med anledning av detta bedöms medianvärdet från samtliga 21 myndigheter trots allt vara den bästa beräkningsgrunden för att ta fram nationella narkotikapriser. Detta inte minst som att huvudsyftet med denna rapport inte är att fastslå ett exakt pris för ett visst preparat ett givet år utan att erbjuda en grund för att följa prisutveck-lingen i landet över tid.

Prisbilden 2005

I tabell A presenteras nationella medel- och medianpriser, prisintervall samt antalet inkomna uppgifter från länspolismyndigheterna under 2005 för respektive omfrågat narkotiskt preparat. Narkotikasorterna är ordnade efter hur många som kunnat ange något pris. Överst i tabellen återfinns de preparat som flest länsrapportörer angett pris för, och i de fall då lika många angett pris för flera droger är de dessutom sorterade alfabetiskt. Eftersom rapporteringen görs två gånger om året uppgår det maximala antalet inrapporteringar från länspolismyndigheterna till 42.

Om uppgiftslämnarna inte anger något pris överhuvudtaget beror det normalt på att den efterfrågade drogen inte förekommer i regionen, även om utebliven uppgift i enstaka fall betyder att ingen säker information finns att uppge – vilket i sin tur förvisso torde hänga samman med låg, osäker eller närmast obefintlig tillgång. Detta innebär alltså att i en del fall då priset inte är bekant för uppgiftslämnaren kan det ändå vara så att drogen förekommer i regionen. Att pris saknas kan därmed inte alltid tolkas som att en viss drog inte förekommer.

Samtidigt görs i denna rapport det grundläggande antagandet att ju fler län som kan rapportera pris för en viss drog, desto mera spridd över landet är densamma. Jämför man antalet prisinrapporteringar i tabell A med vad som är känt från beslags- och kriminalstatistik samt från konsumtionsvaneundersökningar finner man att svarsmönstret är i princip det förväntade vad det gäller utbredningen av olika droger.

Svarsmönstret visar att hasch, amfetamin och ecstasy är de geografiskt mest spridda narkotikasorterna eftersom i princip samtliga inrapporteringar (41 av 42) anger priser för dessa droger. I andra änden av skalan återfinns LSD, GHB och kat (endast en prisuppgift har lämnats för det sistnämnda medlet). Prisvariationerna, d v s intervallet, är störst för brunt och vitt heroin och minst för hasch och LSD (endast fyra svar för LSD dock).

Beslagsstatistik från tull och polis visar att hasch är den vanligaste cannabisformen i Sverige (CAN 2005). Samma bild framträder här; det är färre som kan ange priser för marijuana än för hasch. De båda cannabisvarianterna anges kosta runt 80 kronor grammet, och prisintervallet är något större för den ovanligare marijuana.

Medianpriset för LSD anges till 60 kronor tripp/dos medan ecstasy kostar runt 100 kronor per tablett. Ser man till antalet svar framkommer att ecstasy är betydligt mera spridd över landet än LSD, eftersom endast fyra prisuppgifter lämnats för den sistnämnda drogen. Amfetamin är av antalet svar att döma lika väl spridd som hasch och ecstasy och kostar runt 250 kronor per gram medan det mindre vanliga kokainet betingar ett pris om 800 kronor grammet.

Tabell A. Genomsnittspriser för olika narkotikasorter i Sverige enligt CANs rapporteringssystem om droger (CRD). 2005.

	Enhet	Antal svar ^{a)}	Intervall	Medelvärde	Medianvärde
Amfetamin	kr / gram	41	150–400	242	250
Ecstasy	kr / tablett	41	60–150	108	100
Hasch	kr / gram	41	60–100	83	80
Marijuana	kr / gram	30	40–100	78	80
Kokain	kr / gram	29	400–1000	824	800
Brunt heroin	kr / gram	22	500–2500	1 327	1 200
Vitt heroin	kr / gram	20	600–3000	1 565	1 350
GHB	kr / cl	11	20–50	39	30
LSD	kr / tripp	4	50–70	60	60
Kat	kr / knippe	1	250	250	250

a) Antalet inrapporteringar uppgick till totalt 42 av 42 möjliga.

En annan centralstimulerande drog är kat, som säljs i knippen, eller dagsdoser, à ca 250 kronor. År 2005 har dock prisuppgift på kat endast lämnats av en person vid ett enda tillfälle varför prisnivån är att betrakta som osäker.

Priset för vitt heroin (1 350:- per gram) ligger högre än det för brunt (1 200:- per gram), även om skillnaden är ovanligt liten just för 2005. Att något flera lämnat uppgifter om brunt heroin överensstämmer med Rikspolisstyrelsens årsrapport där denna sort sägs vara vanligare än den vita, såväl i Sverige som i övriga Europa (Rikskriminalpolisen och Tullverket 2005). Medianpriset för GHB, slutligen, anges uppgå till 30 kronor per kapsyl (motsvarar ca 1 cl).

I den ovan nämnda årsrapporten från Rikspolisstyrelsen redovisas prisuppgifter för ett antal droger och en sammanställning av dessa återfinns i tabell B. En jämförelse av gatu-/detaljstpriserna i tabellerna A och B visar på en god överensstämmelse (utom för kat möjligen). Överensstämmelsen var inte oväntad eftersom källorna i flera fall är gemensamma för de båda rapporteringssystemen.

Förutom gram-/gatupriser erbjuder tullens och polisens årsrapport i flera fall även data rörande kilo-/grossistpriser. Från grossist till detaljist, eller från kilo- till gramnivå, ökar priserna med mellan två till sju gånger enligt tabellen. Den verkliga ökningen blir dessutom större i den mån drogerna blandas ut. Det största påslaget enligt tabellen gäller brunt heroin och det minsta för hasch och kokain. Möjligen kan skillnaderna tolkas så att mellanhänderna är desto fler ju högre prisutvecklingen är.

Tabell B. Priser för olika narkotikasorter i Sverige enligt Rikspolisstyrelsens och Tullverkets årsrapport. 2004.

	Detaljstnivå	Halvgrossistnivå	Grossistnivå
Amfetamin	80–400 / gram	.	40 000–100 000 / kg
Ecstasy	50–150 / tablett	.	15 000–40 000 / 1 000 tabl
Hasch	35–100 / gram	.	20 000–40 000 / kg
Marijuana	30–100 / gram	.	.
Kokain	600–1 000 / gram	40 000–60 000 / hg	300 000–400 000 / kg
Brunt heroin	300–400 / 0,2 gram	1 000 / 1–10 g	200 000–300 000 / kg
Vitt heroin	500 / 0,2 gram	1 000–1 300 / 1–10 g	600 000–800 000 / kg
GHB	20–50 / dos/cl	1 000 / halvliter	.
LSD	.	.	.
Kat	150 / knippa/dagsdos	.	.

Prisutvecklingen 1998–2005

I följande avsnitt redovisas prisutvecklingen för olika narkotiska preparat. År 2000 utökades formuläret med fyra narkotikasorter och sedan dess inhämtas information om sammanlagt tio narkotikavarianter. Eftersom uppgifterna för övriga sex preparat spänner över en period om 18 år har inflationens utveckling stor betydelse för jämförelserna.

För att få en mer rättvisande bild av trenderna presenteras realprisjusterade siffror. Denna omräkning har gjorts med hjälp av SCBs konsumentprisindex (KPI) och innebär att priserna redovisas i 2005 års penningvärde (se www.scb.se). De ursprungligen inrapporterade priserna redovisas i tabellbilagan. Som nämndes i metodavsnittet innebär förändringen av rapportörsbasen 2000 inga problem för jämförelsemöjligheterna över tid.

Cannabis

I tabell 1 redovisas haschprisutvecklingen från 1988 och framåt, i såväl ursprungligen inrapporterade priser som i 2005 års penningvärde. Genom åren har i genomsnitt 85% av rapportörerna angett något pris och intervallet spänner mellan. Att många anger pris tyder på att hasch varit relativt vanligt förekommande i Sverige under hela tidsperioden.

Tiden efter 1995 är andelen som anger pris något högre än innan, samtidigt som prisintervallet minskar något (60–100 kronor 2005). Trots att andelen som rapporterar cannabispriser är större efter 1995 än åren innan sker detta alltså inom ett snävare intervall. Det är inte orealistiskt att sammantaget tolka detta som att cannabis blivit en alltmer etablerad drog i Sverige perioden 1988–2005.

Som framgår av tabellen och av diagram 1 har de ursprungligen inrapporterade genomsnittspriserna varit ungefär desamma under perioden, med ett högsta pris om 100 kronor grammet 1988 och en nivå runt 80 kronor under

senare år. Uttryckt i 2005 års penningvärde har dock ett kraftigt prisfall inträffat. I reala termer har haschpriset halverats 1988–2005. Även om man bortser från det möjligen väl höga värdet 1988 handlar det fortfarande om en nedgång med närmare 40%.

Det bör dock påpekas att nedgången bromsats in under 2000-talet och att det reella priset (KPI-justerat i 2005 års penningvärde) endast sjunkit med 6% sedan år 2000. Som framgår av diagrammet skedde merparten av prisfallet redan under perioden 1988–1994.

För marijuana gäller att i genomsnitt en tredjedel av uppgiftslämnarna har angett något pris genom åren. Intervallen är vidare än de för hasch, även om 2005 års intervall (40–100 kronor) är förhållandevis snävt (tabell 2). Detta pekar på att marijuana är mindre utbrett i Sverige jämfört med hasch.

Betraktar man prisutvecklingen i diagram 2 ser man också att fluktuationerna är större, något som indikerar en mera ojämn tillgång. Den antydning till nedgång i början av 1990-talet, liksom uppgången därefter, ska dock kanske inte tillmätas alltför stor betydelse då relativt få uppgiftslämnare angett priser dessa år.

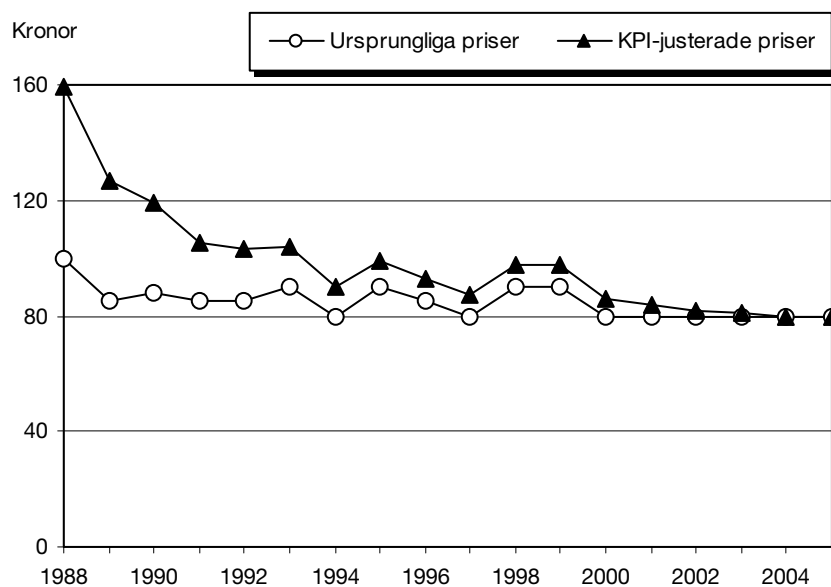

Diagram 1. Gatuprisutvecklingen i Sverige för hasch. Ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser, kronor per gram. 1988–2005.

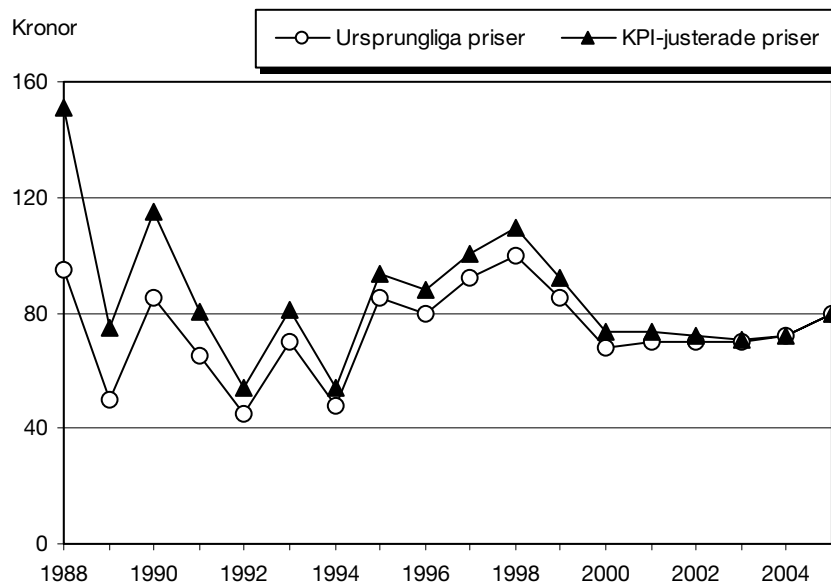

Diagram 2. Gatuprisutvecklingen i Sverige för marijuana. Ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser, kronor per gram. 1988–2005.

En generell och övergripande tolkning av uppgifterna är att marijuanapriserna stabiliserats under 2000-talet och är något lägre jämfört med tidigare år. För de senaste två åren gäller till och med att en liten ökningstendens kan noteras, även om denna inte på något sätt ska överdrivas. År 2005 låg de inrapporterade hasch- respektive marijuanapriserna på samma nivå; 80 kronor grammet. Skillnaderna mot tidigare år är överlag dock ganska små och jämfört med exempelvis hasch syns ingen lika jämn och uppenbar nedgång.

Ytterligare en förklaring till prisfluktuationerna under början av 1990-talet, förutom att marijuana var mindre vanligt då, är att marijuana sannolikt inte var särskilt utbredd i det tjugotal kommuner som stod för rapporteringen på den tiden, men att marijuana förekommer åtminstone på länsnivå i de flesta regioner.

Heroin

Heroin förekommer i två varianter i Sverige; vitt (heroin no4 – heroinhydroklorid) respektive brunt (heroin no3). Den sistnämnda formen benämns även heroinbas, men kallas desto oftare rökheroin. Rökheroin som begrepp är missvisande eftersom denna herointyp även injiceras och är den vanligaste formen för injektionsmissbruk i Sverige (vilket dock kräver att t ex citron-/askorbinsyra tillsätts för att lösa sig i vatten – se t ex Tops och Silow 1997).

Enligt Rikskriminalpolisens narkotikarotell har brunt heroin sedan länge varit den dominerande heroinformen i Sverige. Alltsedan 1995 är det också i deras

årsrapporter dokumenterat att analyserade beslag till ca 85% bestått av brunt heroin. Förhållandet har enligt uppgift varit ungefär detsamma även för perioden 1988–1994, även om andelen brunt heroin dessa år kan ha legat närmare 75% (Davidsson 2004).

I den allra senaste årsrapporten från Rikskriminalpolisen och Tullverket (2005) gällande situationen 2004 nämns dock att i Storstockholm förekommer till övervägande delen vitt heroin, till skillnad från övriga regioner där heroin är etablerat. I samma rapport sägs att herointillgången i Stockholm är god och detta illustreras med att sjunkande priser lett till en viss övergång från försäljning om förpackningar à 0,2 gram till mängder om 0,5–1,0 gram.

De äldre frågeformulären i CANs rapporteringssystem finns bara delvis dokumenterade, men klart är att man 1988 frågade om priset på ”heroin”, och sannolikt fortsatte att göra så till och med våren 1991. Hösten samma år började man även efterfråga priser på vad som i rapporten redovisas som ”rökheroin” (Helling 1992). Åren 1991 och 1992 är det dessvärre oklart hur heroinfrågorna ställts. Vidare förekommer i dataseten nästan inga värden för brunt heroin dessa år, vilket ger anledning att tro att denna fråga utgjort ett mera undanskymt eller oklart tillägg till övriga frågor. Hursomhelst är det inte bara osäkert hur frågorna ställdes utan också hur resultaten registrerades åren 1991 och 1992.

Mellan 1993 och 1997 efterfrågades priser på ”heroin (vanligt)” respektive ”rökheroin”. Sedan 1998 frågar man om ”vitt heroin” och ”brunt heroin”. Perioden 1993–1997 var frågan olyckligt formulerad av två skäl; dels för att det inte existerar något speciellt ”rökheroin” dels för att den andra sorten – den vita – inte är den ”vanliga” utan den ovanliga. Dessa omständigheter bör beaktas vid tolkningen av heroinprisuppgifterna i synnerhet för åren 1991–1992 men även för perioden 1993–1997.

Att brunt heroin är vanligare än vitt även enligt CRD illustreras av att sedan 1993 är det endast under ett år som fler uppgett pris på vitt än på brunt heroin (tabellerna 3 och 4). Som framgår är prisintervallen relativt stora. Sannolikt beror detta på omräkningsproblem; överlåtelsemängden för heroin är ofta mindre än ett gram och olika förpackningsstorlekar förekommer, samtidigt som mängdrabatten är relativt stor. Om normalöverlåtelsen i ett fall antas vara 0,2 gram och i ett annat ett halvt eller ett helt gram leder det till stora skillnader. En successiv övergång till större förpackningar, som påtalats ovan, förstärker dessutom ett pågående prisfall.

Grampriset för brunt heroin är lägre än det för vitt under i stort sett hela perioden (diagram 3). År 1999 utgör ett undantag, men avvikelserna kan ha att göra med att antalet prisuppgifter var synnerligen lågt detta år. Ändringen i frågeformuleringen 1998 tycks inte ha påverkat rapporteringen för heroinsorterna sinsemellan. Detta får tolkas som att frågan uppfattades någorlunda riktigt 1993–1997 och att uppgifterna ändå är jämförbara under perioden.

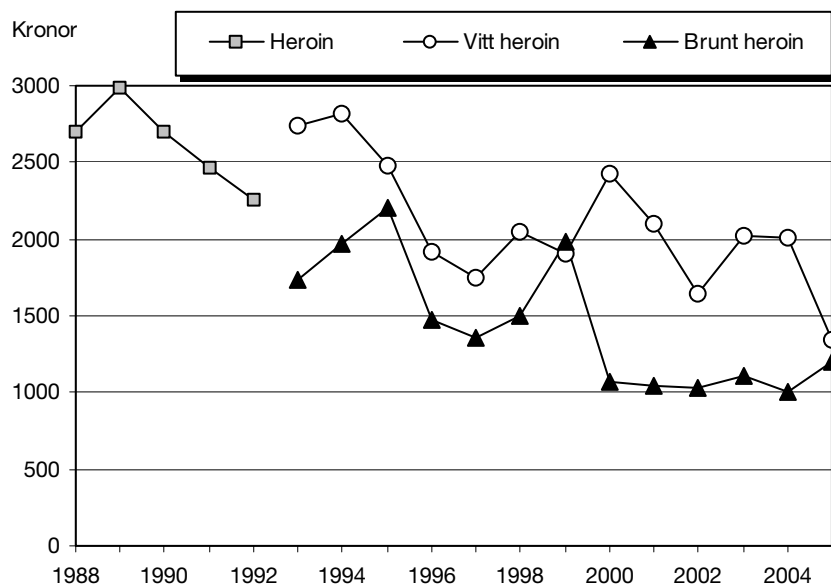

Diagram 3. Gatuprisutvecklingen i Sverige för heroin. KPI-justerade medianpriser, kronor per gram. 1988–2005. (1988–1990 efterfrågades "heroin", 1993–1997 "vanligt heroin" respektive "rökheroin" medan det inte framgår hur frågan ställdes 1991–1992.)

Åren 1988–1990 är det inte helt klart vilken heroinsort som det rapporterades om, sannolikt den för orten dominerande sorten (d v s brunt heroin, med eventuell justering uppåt om även vitt heroin förekom). Sammantaget betyder detta att diagrammet torde spegla prisutvecklingen för brunt heroin 1988–2005 relativt väl, trots de problem som nämnts i det föregående.

Någon linjärt nedåtgående pristrend som för exempelvis hasch kan inte utläsas ur diagrammet, tvärtom förekommer en del fluktuationer. Det kan delvis ha att göra med stundtals få inrapporteringar om ett relativt sällsynt preparat, men det kan inte uteslutas att fluktuationerna också speglar verkliga förhållanden.

Det kan i vart fall konstateras att priserna under 2000-talet varit stabila och historiskt låga för brunt heroin då de legat runt på ca 1 000 kronor grammet. Ett undantag från detta är 2005 års värde som är klart högre och uppgår till 1 200 kronor per gram. För det vita heroinet har priserna totalt sett sjunkit sedan 1993 och 2005 års pris (1 350 kronor grammet) är det lägsta som någonsin rapporterats. Under 2000-talet har prisutvecklingen för de båda heroinsorterna således inte varit helt samstämmig.

Centralstimulantia

Även för amfetamin och kokain gäller att prisuppgifter insamlats alltsedan 1988. Utvecklingen framgår av tabellerna 5 och 6 liksom av diagram 4. I diagrammet redovisas även utvecklingen för kat och ecstasy, vilka det ställts frågor om sedan år 2000 (tabellerna 7 och 8).

Omkring två tredjedelar av rapportörerna lämnar numera prisinformation om kokain, vilket historiskt sett är en hög andel. Som framgår av figuren har kokainpriserna fallit successivt – med totalt ca 40% sedan slutet av 1980-talet – även om genomsnittspriset varit stabilt de tre senaste åren. Gatupriset för 2005, och åren innan, ligger på 800 kronor grammet (med ett prisintervall om 400–1 000 kronor). Intervallet är mindre under 2000-talet jämfört med tidigare år och sammantaget indikerar denna information att kokaintillgängligheten totalt sett ökat i riket.

Amfetamin och ecstasy är tillsammans med hasch de droger som så gott som samtliga rapportörer lämnar prisinformation om. Att kännedomen om dessa droger är störst indikerar att dessa är de mest spridda drogerna i landet. Amfetaminpriset har mer än halverats under perioden och den största nedgången skedde redan under första hälften av 1990-talet, medan priset legat tämligen oförändrat under 2000-talet runt 250 kronor per gram (150–400 kronor).

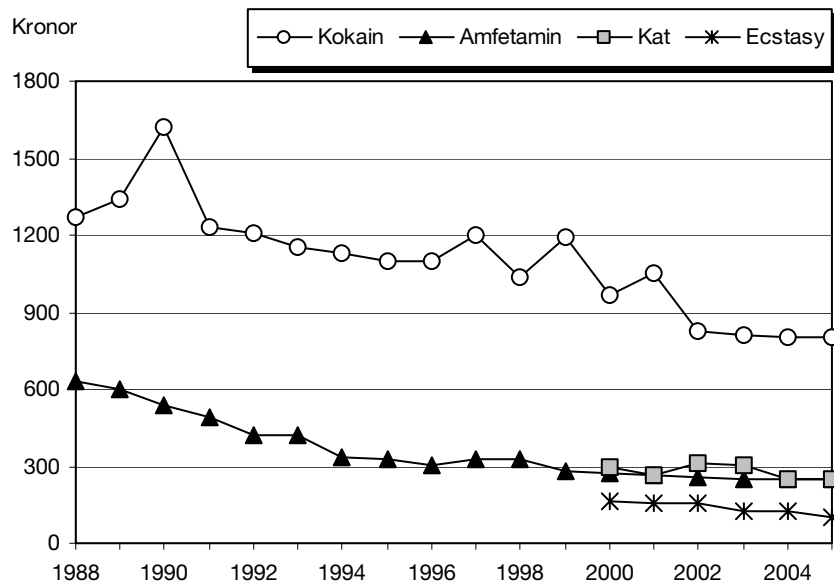

Diagram 4. Gatuprisutvecklingen i Sverige för kokain, amfetamin, kat och ecstasy. KPI-justerade medianpriser, kronor per gram respektive knippe (kat) och tablett (ecstasy). 1988–2005.

Under de sex år ecstasy funnits med i frågeformuläret har priset för denna narkotikasort fallit med bortåt 40%, och detta utan nämnvärd påverkan av justering för inflationen eftersom denna varit relativt låg under 2000-talet.

Av de tio narkotikasorter som ingår i CRD är kat den minst inrapporterade. Normalt redovisar inte ens en handfull personer prisinformation om kat och 2005 inkom endast en sådan uppgift. Detta år sägs ett knippe kat (eller en marduuf) kosta 250 kronor, vilket är ca 15% lägre jämfört med början av 2000-talet.

LSD och GHB

Sedan 2000 finns även uppgifter om LSD och GHB tillgängliga. Näst efter kat är dessa de minst vanligast förekommande drogerna som kontinuerligt bevakas i CANs rapporteringssystem om droger. Senaste året har totalt endast fyra prisrapporteringar om LSD inkommit, jämfört med sexton 2002 (se tabell 9). Från och med införandet av frågan har priset legat omkring 90 kronor per dos medan 2005 års värde – ca 60 kronor – är klart lägre (se även diagram 5).

GHB-priset har alltsedan år 2000 legat stilla runt 30 kronor per kapsyl/cl (motsvarar ungefär en dos). Antalet rapporteringar var ungefär lika många som för LSD i början av 2000-talet men har inte sjunkit i samma utsträckning, vilket torde betyda att GHB är något mera spritt i Sverige idag än vad LSD är.

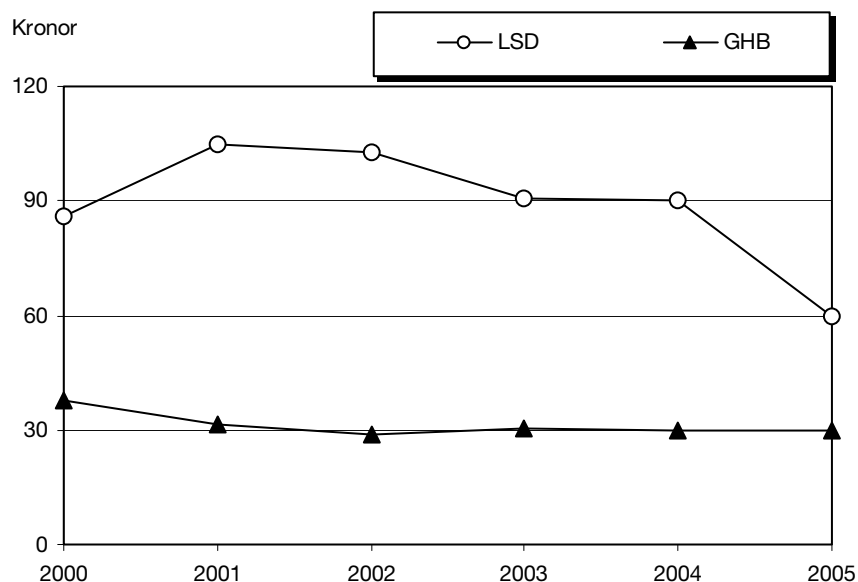

Diagram 5. Gatuprisutvecklingen i Sverige för LSD och GHB. KPI-justerade medianpriser, kronor per tripp (LSD) respektive cl (GHB). 2000–2005.

Regionala skillnader

Att samtliga länspolismyndigheter är representerade från och med hösten 2000 innebär att det förutom nationella priser också går att beskriva regionala variationer. För storstadsregionerna Göteborg, Malmö och Stockholm gäller dessutom att det finns lokala poliser representerade alltsedan 1988. Detta ger vissa möjligheter att följa den regionala utvecklingen från 1988 och framåt i storstadsregionerna.

Eftersom tillfälliga variationer i något enstaka län kan få stort genomslag är det lämpligt att redovisa den regionala situationen med åren 2001 (första helåret med samtliga län) till och med 2005 sammanslagna. En sådan presentation görs i tabell C, med storstadslänen (Stockholm, Västra Götaland och Skåne) sammanslagna och jämförda med övriga län. Under fem helår kan maximalt 30 observationer lämnas från storstadslänen och 180 från de övriga länen.

Det framgår att cannabis, amfetamin, ecstasy och brunt heroin är (relativt sett) lika välrapporterat från storstadslän som från andra län. Dessa droger är med andra ord väl spridda i Sverige. För övriga droger var det vanligare att priser inrapporterats från storstadslän än från övriga län, vilket pekar på att dessa droger torde vara vanligare där. I två fall var prisnivån i storstadslänen lägre eller likartad jämfört med övriga län; marijuana och vitt heroin rapporterades vara billigare utanför storstadslänen.

Tabell C. Gatupriser för olika narkotikasorter i storstadslän respektive övriga län samt antalet svar från länspolismyndigheterna. 2001–2005.

	Enhet	Storstadslän		Övriga län	
		Antal svar ^{a)}	Pris	Antal svar ^{b)}	Pris
Amfetamin	kr / gram	29	200	172	250
Hasch	kr / gram	27	80	172	80
Ecstasy	kr / tablett	29	100	163	125
Marijuana	kr / gram	25	100	120	70
Brunt heroin	kr / gram	21	1 000	108	1 050
Kokain	kr / gram	28	800	98	800
Vitt heroin	kr / gram	23	2 000	64	1 600
GHB	kr / cl	19	30	56	30
LSD	kr / tripp	21	50	38	100
Kat	kr / knippe	13	250	11	300

a) Antalet inrapporteringar uppgick till totalt 29 av 30 möjliga.

b) Antalet inrapporteringar uppgick till totalt 172 av 180 möjliga.

Att två narkotikasorter är billigare utanför de stora marknaderna kan tyckas oväntat. Samtidigt hör inte dessa sorter till de vanligare utanför storstadslä-
nen, vilket gör uppgifterna osäkrare. Huvudintrycket är ändå att olika narko-
tikasorter tenderar att vara vanligare (med avseende på antalet prissvar), och i
regel något billigare, i storstadslän. Samtidigt är inte prisskillnaderna stora, i
synnerhet inte för de vanligare narkotikasorterna.

Tydligare regionala skillnader framkommer i tabell D där länen delats in i tre
geografiska områden. Gruppen ”Sydsverige” utgörs av de fyra sydligast be-
lägna länen, d v s Skåne och de angränsande länen Blekinge, Kronoberg och
Halland. ”Mellansverige” utgörs av elva län (Stockholm, Uppsala, Söder-
manland, Östergötland, Jönköping, Kalmar, Gotland, Västra Götaland, Värml-
land, Örebro och Västmanland). Den tredje och sista gruppen – ”Norra Sve-
rige” – utgörs av län från Dalälven och uppåt och inkluderar Dalarna, Gävle-
borg, Västernorrland, Jämtland, Västerbotten och Norrbottens län.

För tre narkotikasorter – hasch, ecstasy och amfetamin – har i princip alla
rapportörer angett priser (d v s säker förekomst) oavsett geografiskt område. I
Sydsverige var även marijuanapriser frekvent rapporterade. Kat-rapporterna
är överlag få, och till och med obefintliga i Norra Sverige. Överlag förefaller
narkotikatillgängligheten vara lägre i Norra Sverige och högre i Sydsverige,
med tanke på att relativt sett flera prisrapporteringar görs från den sistnämnda
regionen. Prisuppgifter för vitt heroin är dock relativt sett allra vanligast för
Mellansverige.

Tabell D. Gatupriser för olika narkotikasorter i Sydsverige, Mellansverige och
Norra Sverige samt antalet svar från länspolismyndigheterna. 2001–2005.

	Enhet	Sydsverige		Mellansverige		Norra Sverige	
		Antal svar ^{a)}	Pris	Antal svar ^{b)}	Pris	Antal svar ^{c)}	Pris
Amfetamin	kr / gram	39	220	106	250	56	300
Hasch	kr / gram	37	80	106	80	56	90
Ecstasy	kr / tablett	38	100	101	125	53	150
Marijuana	kr / gram	37	60	83	70	25	100
Brunt heroin	kr / gram	27	1 000	74	1 100	28	2 800
Kokain	kr / gram	28	800	75	800	23	800
Vitt heroin	kr / gram	14	1 600	65	2 000	8	2 250
GHB	kr / cl	23	30	40	30	12	40
LSD	kr / tripp	18	100	35	70	6	100
Kat	kr / knippe	9	300	15	250	–	–

a) Antalet inrapporteringar uppgick till totalt 39 av 40 möjliga.

b) Antalet inrapporteringar uppgick till totalt 109 av 110 möjliga.

c) Antalet inrapporteringar uppgick till totalt 59 av 60 möjliga.

Jämför man de tre geografiska områdena framkommer ett generellt prismönster. De flesta narkotikasorterna är billigare i Sydsverige och dyrare i Norra Sverige. I synnerhet gäller detta heroinpriserna. Undantagen från detta utgörs av kokain – vilket rapporteras kosta 800 kronor grammet i samtliga regioner – men delvis också av LSD och kat som är billigast i Mellansverige.

Att narkotikan i regel är billigare söderöver och dyrare norröver förefaller rimligt, inte minst eftersom smugglingen ofta sker via södra Sverige. Skåne län står normalt för över hälften av alla fall med personer misstänkta för narkotikasmuggling (CAN 2005). Det hävdas också att Skåne influeras av den danska eller kontinentala narkotikamarknaden. Vidare torde det mindre kundunderlaget i norra Sverige å andra sidan ge upphov till en instabilare och dyrare narkotikamarknad.

Sammantaget kan det konstateras att prisskillnaderna är något större och tydligare sett till en nord-sydlig axel än om man jämför storstadslän med övriga Sverige.

I tabell E1 redovisas antalet prisobservationer från polismyndigheterna för respektive län och återigen är perioden 2001–2005 hopslagen. Totalt tio observationer kan rapporteras för respektive län och drog. För varje narkotikasort markeras den högsta svarsfrekvensen med fetstil och den lägsta är understruken. Om endast en eller två observationer inrapporterats är dessa gråmarkerade och har uteslutits ur tabell E2 (där priserna redovisas) eftersom det ringa antalet bedöms ge en alldeles för osäker bild rörande prisläget i länet.

För hasch, amfetamin och ecstasy finns prisuppgifter från samtliga län, medan kat, LSD och GHB är rapporterat i desto mindre omfattning. Att döma av antalet inrapporterade prisuppgifter för GHB tycks denna drog vara väl förekommande i vissa län, inte minst på Västkusten, något som är känt tidigare från andra sammanhang.

Det bör dock påpekas att uppgifter från enskilda län inte ska övertolkas. Att exempelvis hasch skulle vara mindre vanligt på Skånemarknaden, jämfört med läget i de andra länen, är inte rimligt; snarare torde det i detta fall handla om någon typ av brist relaterad till själva rapporteringen. Att ett förhållandevis litet antal observationer ligger till grund för respektive län och drog är alltså viktigt att hålla i minnet vid tolkningen av tabellerna E1 och E2.

De inrapporterade gatupriserna från de olika länen presenteras i tabell E2 utom i de fall då inrapporteringarna varit färre än tre. Uppgifterna får betecknas som tämligen osäkra, eftersom de bygger på relativt få observationer och det är därför viktigt att antalen i tabell E1 hela tiden beaktas och relateras till prisuppgifterna. Detta leder till rekommendationen att uppgifterna i tabell E2 i första hand användas som indikationer på skillnader mellan länen, snarare än att de betraktas som definitiva svar på narkotikaprisläget i något enskilt län.

Tabell E1. Antalet prissvar ^{a)} från länspolismyndigheterna. 2001–2005. (För varje narkotikasort är den högsta svarsfrekvensen markerad med fetstil och den lägsta är understruken. Om endast en eller två observationer inrapporterats är dessa gråmarkerade.)

	Am- fetamin	Hasch	Ecs- tasy	Mari- juana	Brunt heroin	Ko- kain	Vitt heroin	GHB	LSD	Kat
Stockholm	10	10	10	9	4	10	10	9	9	5
Uppsala	10	10	10	10	10	10	8	5	10	–
Södermanland	<u>8</u>	8	8	–	7	8	8	–	–	–
Östergötland	9	9	9	9	9	9	7	–	<u>1</u>	–
Jönköping	10	10	10	10	10	10	–	9	–	–
Kronoberg	10	10	9	10	10	10	9	8	8	8
Kalmar	9	9	9	9	5	5	<u>2</u>	–	3	–
Gotland	10	10	8	10	–	<u>1</u>	–	–	–	–
Blekinge	10	10	10	10	–	<u>1</u>	–	5	–	–
Skåne	9	<u>7</u>	9	7	7	8	4	–	4	–
Halland	10	10	10	10	10	9	<u>1</u>	10	6	<u>1</u>
Västra Götaland	10	10	10	9	10	10	9	10	8	8
Värmland	10	10	8	<u>1</u>	8	–	10	4	–	–
Örebro	10	10	10	7	8	10	8	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>2</u>
Västmanland	10	10	9	9	<u>3</u>	<u>2</u>	3	<u>1</u>	<u>2</u>	–
Dalarna	10	10	9	3	7	7	<u>1</u>	<u>2</u>	5	–
Gävleborg	9	9	9	9	–	7	–	<u>1</u>	<u>1</u>	–
Västernorrland	<u>8</u>	8	<u>6</u>	<u>1</u>	7	–	<u>2</u>	6	–	–
Jämtland	10	10	10	4	–	<u>1</u>	–	–	–	–
Västerbotten	10	10	10	3	10	–	3	<u>1</u>	–	–
Norrbottn	9	9	9	5	4	8	<u>2</u>	<u>2</u>	–	–
Hela riket	201	199	192	145	129	126	87	75	59	24

a) Antalet inrapporteringar uppgick till totalt 207 av 210 möjliga.

Tabell E2. Gatupriser för olika narkotikasorter i länen enligt länspolismyndigheterna. 2001–2005. (För varje narkotikasort är det högsta värdet markerat med fetstil och det lägsta är understruket. Bastalen framgår av tabell E1.)

	Am- fetamin	Hasch	Ecs- tasy	Mari- juana	Brunt heroin	Ko- kain	Vitt heroin	GHB	LSD	Kat
Stockholm	200	80	110	100	1100	900	2500	30	<u>50</u>	400
Uppsala	150	70	<u>100</u>	70	1200	800	2000	30	70	–
Södermanland	<u>125</u>	80	150	–	800	1000	<u>1000</u>	–	–	–
Östergötland	250	80	<u>100</u>	80	1000	1000	1600	–	–	–
Jönköping	325	80	170	50	<u>700</u>	800	–	25	–	–
Kronoberg	200	80	<u>100</u>	<u>30</u>	750	<u>700</u>	1500	30	95	300
Kalmar	300	90	120	75	800	1000	–	–	100	–
Gotland	350	70	150	70	–	–	–	–	–	–
Blekinge	250	80	113	50	–	–	–	<u>20</u>	–	–
Skåne	200	<u>65</u>	<u>100</u>	60	1000	800	2000	–	100	–
Halland	250	80	120	60	1200	1000	–	50	100	–
Västra Götaland	250	100	135	100	1200	800	2000	25	<u>50</u>	<u>250</u>
Värmland	250	80	150	–	2500	–	2500	25	–	–
Örebro	250	80	110	80	2250	850	2750	–	–	–
Västmanland	200	80	160	60	1200	–	<u>1000</u>	–	–	–
Dalarna	275	95	<u>100</u>	80	1000	<u>700</u>	–	–	100	–
Gävleborg	250	80	<u>100</u>	100	–	800	–	–	–	–
Västernorrland	350	90	140	–	800	–	–	40	–	–
Jämtland	300	80	200	80	–	–	–	–	–	–
Västerbotten	500	100	200	100	2500	–	2500	–	–	–
Norrbottnen	300	90	150	150	2500	800	–	–	–	–
Hela riket	250	80	120	70	1000	800	2000	30	100	250

För Stockholm, Kronoberg, Halland och Västra Götaland har priser rapporterats för samtliga droger medan Gotland och Jämtland bara har prissvar för fem sorter. För de sistnämnda länen samt Halland gäller att det förekommer att antalet observationer i något fall understiger tre varför prisuppgifter inte redovisas för lika många droger i tabell E2 som det finns rapportering om enligt tabell E1. Detta gäller i ytterligare alla de fall då gråmarkeringar gjorts i tabell E1.

I likhet med vad som tidigare sagts indikeras återigen att tillgängligheten är lägre norröver; i den mån drogerna förekommer i nordligare län ligger priserna i regel på eller över riksgenomsnittet. Många gånger är det dock så att prisrapporteringar saknas helt.

Som en avslutning på den regionala redovisningen presenteras utvecklingen i storstadslänen. Detta baseras inte som i det föregående enbart på länspolismyndigheternas rapporter utan här har lokala poliser som ingår i respektive län också bidragit med uppgifter. För Skånes del betyder detta att poliser från

Helsingborg, Lund och Malmö kommun ingår, och sedan 2000 således även en rapportör för hela länet. Västra Götaland representeras utöver länspolismyndigheten av Göteborg och Borås kommun. Stockholms län slutligen representeras av poliser i Botkyrka, Huddinge, Solna och Stockholms kommun.

Inledningsvis följer i tabell F 2005 års priser för respektive storstadslän med de lokala polismännens uppgifter inkluderade. Priserna tenderar att vara något lägre i Skåne-regionen, med undantag för ecstasy som är billigare i Göteborg och brunt heroin respektive LSD som är billigast i Stockholm. Beträffande exempelvis brunt heroin i Stockholm finns dock endast en uppgift om detta. Överlag gäller för denna uppdelning att priserna bygger på få observationer, vilket bör beaktas vid tolkningen av skillnaderna. För GHB och kat saknas helt priser från Skåne, liksom för LSD från Västra Götaland.

I diagram 6 (och tabellerna 11–16) presenteras utvecklingen för de sex narkotikasorter som följts sedan 1988. Som framgår av tabellerna är antalet iakttagelser relativt få vissa år och det är därför viktigt att betrakta dessa siffror med en viss försiktighet. Att rapporteringsunderlaget delvis förändrades mellan 1999 och 2000 förefaller inte ha satt några större avtryck i exempelvis haschpristrenderna. Samma puckel som syntes för riket i det föregående återfinns i Skåne län. Dessvärre saknas data för Stockholm 1999, men i båda dessa län var värdena klart lägre år 2000 än år 1998, precis som för riket som helhet. I Västra Götaland var dock prisnivån tämligen oförändrad 1998–2000. Trots avvikelser blir helhetsintrycket, även när övriga droger inkluderas, att den lokala utvecklingen styrker den föregående redovisade nationella bilden; rapportörsbasförändringen år 2000 saknar i princip betydelse för speglingen av prisutvecklingen på nationell nivå.

Tabell F. Gatupriser för olika narkotikasorter i Skåne, Västra Götaland och Stockholms län samt antalet svar. Lokala poliser samt länspolismyndigheter. 2005.

	Enhet	Skåne		Västra Götaland		Stockholm	
		Antal svar ^{a)}	Pris	Antal svar ^{b)}	Pris	Antal svar ^{c)}	Pris
Amfetamin	kr / gram	7	150	5	200	11	200
Hasch	kr / gram	7	75	4	90	11	80
Kokain	kr / gram	7	800	4	900	11	800
Ecstasy	kr / tablett	7	100	3	80	10	100
Marijuana	kr / gram	7	80	3	80	9	80
Brunt heroin	kr / gram	7	800	4	1 200	1	600
Vitt heroin	kr / gram	1	1 200	1	1 200	10	1 500
GHB	kr / cl	–	–	4	28	1	40
LSD	kr / tripp	1	100	–	–	4	50
Kat	kr / knippe	–	–	1	200	2	150

a) Antalet inrapporteringar uppgick till totalt 7 av 8 möjliga.

b) Antalet inrapporteringar uppgick till totalt 5 av 6 möjliga.

c) Antalet inrapporteringar uppgick till totalt 11 av 12 möjliga.

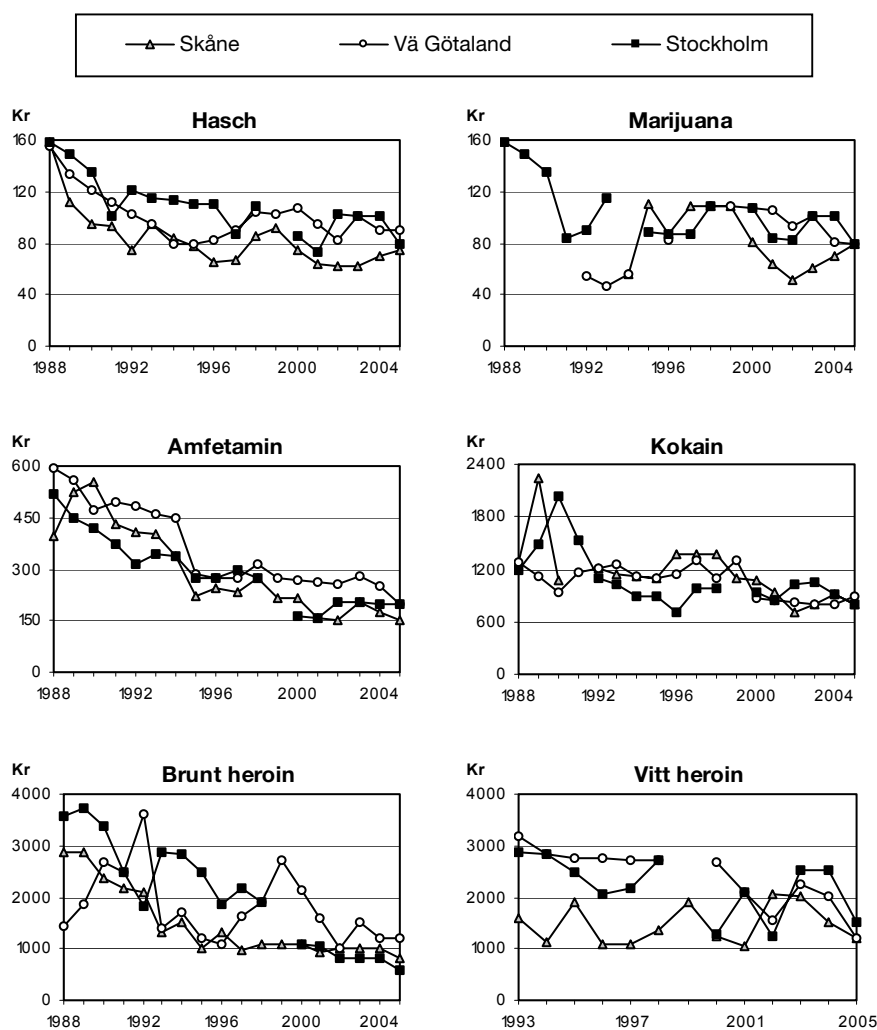

Diagram 6. Gatuprisutvecklingen för hasch, marijuana, amfetamin, kokain, brunt och vitt heroin i Skåne, Västra Götaland och Stockholm enligt lokala poliser samt länspolismyndigheter. KPI-justerade medianpriser, kronor per gram. 1988–2005.

Det kan konstateras att haschpriserna normalt varit lägst i Skåne, medan Västra Götaland och Stockholms län legat på en högre nivå. De två senaste åren kan en viss uppgång noteras för Skånes del, vilken möjligen kan ha samband med den ändrade inställningen i Danmark beträffande handeln med cannabis i Christiania. Även marijuanapriserna har stigit något i Skåne medan inga cannabisprisökningar rapporterats från de andra storstadslänen. Medan haschpriserna generellt kan beskrivas som nedåtgående för hela perioden

är det svårt att göra motsvarande beskrivning av marijuanapriserna, inte minst kanske för att underlaget är alltför bristfälligt.

Amfetaminprisedgången har varit kraftig under perioden i alla tre regionerna. Mer eller mindre kraftiga nedgångar inträffade mellan 1994 och 1995, dels i Skåne men i synnerhet i Västra Götaland. Någon sådan motsvarighet syns inte på nationell nivå och kan heller inte iakttagas för andra narkotikasorter i diagram 6. Någon förklaring till denna nedgång för just amfetamin har inte stått att finna även om kraftiga förändringar av marknadsläget exempelvis kan förklaras av nytillkomna aktörer (Lenke och Olsson 1998). Utvecklingen innebär för Västra Götalands del att realpriset för amfetamin 2005 bara är en tredjedel av 1988 års pris.

Kokainprisutvecklingen är inte lika dramatisk som för amfetamin och bortsett från de inledande åren tenderar storstadsregionerna också att ligga närmare varandra i pris. De mera tydliga nedgångarna skedde i slutet av 1990-talet för Skånes och Västra Götalands del, medan prisfallet var tydligare i början av 1990-talet för Stockholms del.

Det bruna heroinet föll kontinuerligt i pris i Skåneregionen fram till 1990-talets mitt och detta har därefter varit relativt oförändrat. Stockholmsregionen, där brunt heroin inte är lika dominerande, har företett en något ojämnare utveckling, men med samma slutresultat – historiskt mycket låga priser under 2000-talet. Västra Götaland beskriver däremot två uppgångar, en i början och en i slutet av 1990-talet, vilket de två andra regionerna således inte gjorde. Göteborg har traditionellt inte varit en ”heroinstad”, något som det finns indikationer om att det delvis förändrades under 1990-talet. Möjligen är de tillfälliga topparna tecken på efterfrågeökningar, eller så är detta en övertolkning av materialet. Under 2000-talet har Västra Götaland i vart fall närmat sig den prisnivå som gäller i de andra storstadsregionerna.

Vitt heroin är enligt uppgifter främst förekommande i Stockholmsområdet, och där har ett prisfall inträffat under 2000-talet. Detsamma gäller även Västra Götaland. I Skåneregionen förefaller dock prisbilden vara tämligen oförändrad under hela perioden. I likhet med marijuanapriserna är även priserna för vitt heroin mera osäkra eftersom observationerna är få.

Överlag kan konstateras att de prisskillnader som många gånger framkommit storstadsområdena emellan har jämnats ut. År 2005 var skillnaden mellan regionerna, för de olika drogerna sammantaget, mindre än de någonsin varit tidigare. Detta skulle möjligen kunna tolkas som en illustration av att narkotikamarknaden åtminstone i svenska storstäder blivit något mera etablerad och mindre instabil.

Den internationella pris- utvecklingen

Av föregående avsnitt framgår att priserna på de i Sverige vanligaste narkotikasorterna har fallit med i runda tal 50% perioden 1988–2005. Givetvis är den internationella prisutvecklingen, och kanske i synnerhet den europeiska, i högsta grad relevant för hur det ser ut i Sverige. De allra flesta narkotikapreparaten av betydelse på den svenska marknaden tillverkas utomlands och är i regel insmugglade via något europeiskt land. Även om nya smuggelvägar till Norden, ökad nationell konkurrens och andra inhemska marknadsförändringar påverkar de svenska priserna så är internationella förhållanden av yttersta vikt.

En källa som möjliggör en jämförelse med den internationella utvecklingen utgörs av UNODCs redovisningar av grossist- och gatuprisutvecklingen i Västeuropa och USA för heroin respektive kokain. De europeiska priserna är inflationsjusterade medelvärden för 18 västeuropeiska länder (se tabell 17) vägda med hänsyn till populationens storlek (UNODC 2005). Även de amerikanska priserna är inflationsjusterade och redovisas i USD. Tidigare redovisades även de europeiska priserna i USD, men i 2005 års rapport presenteras de uttryckta i euro.

De tidigare redovisade dollarpriserna har justerats av UNODC till euro så långt tillbaka växelkurser finns (dessförinnan för ecu) och för den tidigaste delen av perioden då ingen av dessa valutor fanns har de tidigare dollarvärdena räknats om enligt äldsta tillgängliga växelkursvärde. Justerade siffror finns publicerade från 1990 och framåt, här har även 1988–1999 räknats om till euro enligt samma metod som UNODC använt. Gatupriser från USA finns bara att tillgå för perioden 1990–2003.

En effekt av övergången till euro är att den inbromsning av prisfallet som enligt tidigare FN-rapporter tycktes inträffa runt år 2001 i Västeuropa, med en efterföljande uppgång, inte längre står att finna. Detta var enbart en effekt av att europapriserna tidigare presenterats uttryckta i dollar och att förhållandet mellan de båda valutorna förändrats relativt kraftigt under 1994–2004.

Det framgår inte av FNs rapport om de europeiska priserna gäller vitt eller brunt heroin, eller om det är en sammanvägning av båda sorterna – i de fall det skulle vara relevant. Sannolikt gäller de huvudsakligen brunt heroin eftersom detta är vanligast i Europa. Å andra sidan har detta mindre betydelse för

att beskriva trender såvitt inte metoden ändrats under åren. För Sveriges del gäller CRD-priserna ”heroin” åren 1988–1990 (sannolikt även 1991–1992), ”rökheroin” åren 1993–1997 och därefter ”brunt heroin”. Inte heller i detta fall torde förändringarna vara större än att en jämförelse på denna aggregerade nivå är möjlig.

Först och främst kan det konstateras att de svenska heroinpriserna ligger högre jämfört med Västeuropa och USA. År 2004 uppgavs heroin kosta ca 1 000 kronor grammet i Sverige. Motsvarande kostnader var enligt tabell 17 ca 60 euro respektive 119 dollar (år 2003), d v s runt 550 och 950 kronor. EUs drogobservatorium i Lissabon har konstaterat att Sverige rapporterar höga prinsnivåer i ett europaperspektiv och där sägs att de stora prisskillnaderna mellan europeiska länder kan bero på skillnader i renhetsgrad (ECNN 2004).

Teorin är svår att pröva eftersom man samtidigt konstaterar att de uppgifter som samlats in om halter är mycket bristfälliga och knappast tillåter jämförelser länder emellan. Det geopolitiska läget borde också kunna påverka prisläget – om en liten och glest befolkad marknad, såsom Sveriges, ligger på längre avstånd från de stora transportflödena torde detta verka fördyrande.

I diagram 7 redovisas heroinprisutvecklingen i USA, Västeuropa och Sverige med index 1990=100 (eftersom USA saknar data från tidigare år). Av figuren framgår tydligt att den nedgång som tidigare konstaterats för Sveriges del även gäller i USA och Västeuropa.

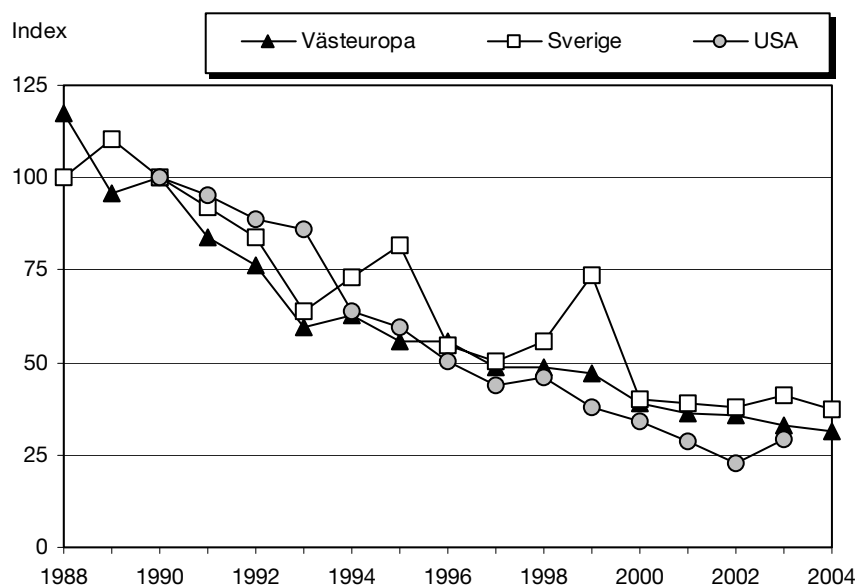

Diagram 7. Gatuprisutvecklingen för heroin i Västeuropa, Sverige och USA. 1988–2004. Index 1990 = 100.

De svenska topparna 1995 och 1999 kan spegla faktiska fluktuationer, till följd av exempelvis utbudsunderskott, eller möjligen bero på rapporteringstekniska orsaker. Det finns inget i det svenska materialet som pekar på det sistnämnda men det bör ändå noteras att inga motsvarande variationer syns på aggregerad europainivå eller i USA vid dessa båda tillfällen. Sannolikt är det också så att det kan vara svårare att upptäcka sådana förändringar annat än i mindre regioner/länder, i den mån de överhuvudtaget uppstår på så stora marknader som USAs eller Västeuropas.

Det kan noteras att gatupriserna följer grossistprisernas utveckling relativt väl enligt UNODCs rapport, både i USA och i Västeuropa. Enligt samma källa ökade heroinproduktionen i världen mellan 1988 och 1990-talets mitt, för att därefter vara mer eller mindre oförändrad.

Ett ännu längre tidsperspektiv på heroinprisutvecklingen i Västeuropa ger Lenke och Olsson (1998). Enligt dem var priserna stabilt höga under 1970-talet samt första hälften av 1980-talet och prisfallet, för de flesta länder, inleddes under andra hälften av 1980-talet. Författarna konstaterar även att det 1995 fanns tydliga skillnader mellan olika länder och att prisnivåerna, något generaliserat, var lägre i östra och södra Europa än i norra och västra Europa.

De svenska kokainpriserna ligger närmare europagenomsnittet än heroinpriserna. År 2004 kostade ett gram kokain ca 800 kronor i Sverige och 650 kronor i Västeuropa (tabell 14). USA-priset var ännu något lägre (ca 600 kronor), vilket kanske förklaras av närheten till produktionen i Sydamerika, och samma typ av förklaring kanske svarar på varför heroin är billigare i Europa än USA – d v s närheten till produktionen. År 2004 uppskattade FN att bortåt 90% av opiumproduktionen skedde i Afghanistan (UNODC 2005).

Att också kokainpriserna fallit i de aktuella områdena syns i diagram 8, och prisfallet har varit allra störst i USA. Gatupriserna följer ungefär samma nedgång som noterats redan på grossistnivå. Även om UNODC uppskattar att världsproduktionen av kokain är klart högre 2004 jämfört med 1998 så har dock en nedgång skett i produktionen sedan millennieskiftet, något som alltså inte avspeglas i ökade priser.

Det kan noteras att just 1990 inrapporterades ett särskilt högt kokainpris i Sverige, varför det i praktiken inte torde ha skett en halvering från detta år som indexet visar. De omkringliggande årens värden visar istället på en nedgång med knappt 40%.

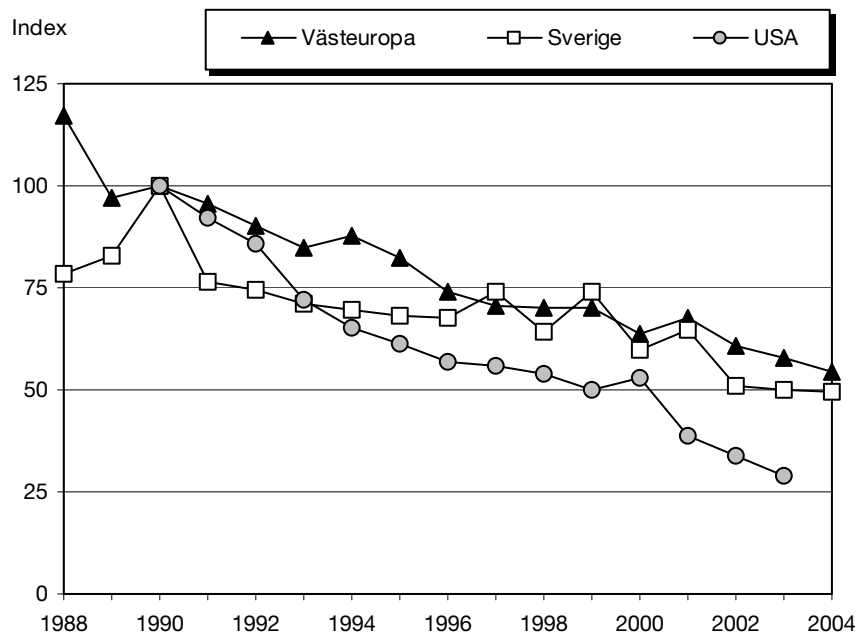

Diagram 8. Gatuprisutvecklingen för kokain i Västeuropa, Sverige och USA. 1988–2004. Index 1990 = 100.

Att prisutvecklingen för heroin respektive kokain i Sverige varit ungefär densamma som i USA och Västeuropa styrker riktigheten i de svenska uppgifterna och kan alltså ses som en validering av dessa. Det har dessvärre inte gått att finna motsvarande långsiktigt och enhetligt sammanställda uppgifter om den internationella prisutvecklingen för andra droger. Eftersom den svenska prisnedgången för heroin och kokain bekräftas av internationella data talar emellertid mycket för att även de övriga redovisade svenska prisfallen – på i synnerhet hasch och amfetamin – speglar verkliga förhållanden.

Ett visst stöd för detta ges även av ECNNs årsrapport från 2004 där det sägs att priserna på hasch, marijuana, amfetamin, ecstasy, kokain och heroin fallit eller varit stabila under perioden 1997–2002 i flertalet av de då 15 rapporterande EU-länderna samt Norge. Någon information som pekar på motsatsen, d v s stigande narkotikapriser, har inte påträffats.

Priset som indikator på tillgängligheten i Sverige

Hittills har alltså konstateras att priserna på flera narkotikasorter sjunkit rejält i Sverige sedan 1988 och att detta är en spegling av utvecklingen i Europa och USA, åtminstone för kokain och heroin. Frågan är vad detta säger om utvecklingen av tillgängligheten på narkotika i Sverige. Ett prisfall skulle kunna indikera inte bara ökad tillgänglighet ur ett ekonomiskt perspektiv utan även att mängden narkotika på marknaden, d v s utbudet eller den fysiska tillgängligheten, har ökat. Att använda prisuppgifter som enda indikation på förändringar i tillgången är dock riskabelt, varför det är viktigt att komplettera denna information med andra relevanta källor.

Enligt World Drug Report 2000 (UNODCCP 2000) är beslagsstatistik en relativt god indikator på marknadsförändringar om längre tidsserier används (även utan annan tilläggsinformation). Vidare konstateras i FN-rapporten att fallande priser i kombination med ökande beslag utgör en indikation om ett ökande narkotikautbud. Vad gäller analys av beslagsstatistik nämns i senaste årsrapporten från ECNN (2005) att många länder hävdar ståndpunkten att antalet beslag är en bättre indikator på tillgången än de beslagtagna mängderna, eftersom dessa kan fluktuera kraftigt från ett år till ett annat oberoende av antalet beslag.

Samtidigt konstaterar ECNN att beslagsantalen i mångt och mycket speglar kontrollorganens (polisens) resurser och prioriteringar. År 1993 skärptes påföljden för konsumtion av narkotika i Sverige, vilket medger polisen rättighet att ta blod- och urinprov vid misstanke om eget bruk. Ett ökat beivrande av de ringa brotten kan leda till ökningar i antalet beslag, dock utan att de beslagtagna mängderna ökar i någon nämnvärd omfattning. Mellan 1988 och 2004 har antalet årsarbetskrafter polisen ägnat narkotikabrott fördubblats – med viss reservation för en statistikomläggning 1997 som kan ha överdrivit ökningens styrka (CAN 2005).

Beslagsmängderna kan i större utsträckning än antalet beslag antas vara kopplade till mera direkta priseffekter; om stora beslag görs torde priserna stiga till följd av detta, i alla fall på lokal nivå. Detta gäller förvisso bara under förutsättning att en substantiell del av marknadens behov tas i beslag, vilket exempelvis skedde i början på 1970-talet i Stockholm då tillslag mot en enda leverantör ledde till att amfetaminmarknaden i regionen närmast upp-

hörde för en period (Lenke 1979). Situationen nuförtiden är dock annorlunda, och sådana beslag inträffar numera sällan enligt Rikskriminalpolisen och Tullverket (2002). Eftersom antalet konsumenter ökat sedan 1970-talet har marknaden växt och det finns utrymme för ett större antal leverantörer att verka i konkurrens med varandra.

Lenke och Olsson (1998) hävdar att även om det finns goda skäl att vara skeptisk mot beslagsnivån (av heroin) som mätare av den totala marknadens omfattning så kan man ändå förvänta sig någon form av proportionalitet mellan beslagsmängder och marknadsstorlek. Aktörerna på marknaden bör ha någon sorts känsla för vilka mängder som är relevanta vad gäller snar avsättning i en region eller ett land, och torde inte ha som syfte att lagra större partier under längre perioder i mottagarländerna. Ur ett trendperspektiv kan beslagsmängder som indikator naturligtvis förlora sin stora potential om förändringar uppstår i kontrollorganens sätt att arbeta, varför det är viktigt att beakta sådana förhållanden. Författarna pekar också på vikten av att komplettera beslagsdata med andra data som speglar marknaden, till exempel pris och renhetsgrad.

De mängdmässigt stora beslagen görs i regel av tullen, medan polisen står för merparten av alla beslagstillfällen. För Tullverket gäller att vissa omorganisationer gjorts och att nya arbetsrutiner tillkommit till följd av EU-medlemskapet. Exakt hur det påverkat narkotikabeslagen är svårt att fastslå, men många bedömare menar att arbetet mot narkotika tillfälligt minskade vid tidpunkten runt EU-inträdet och att det därefter har skett en återställning. Enligt en strategirapport från Rikskriminalpolisen och Tullverket (2002) ska tullen numera inrikta sig på organiserad och storskalig smuggling och inte ge k myrtrafik lika hög prioritet som tidigare.

Dessvärre saknas säkrare information om utvecklingen av hur stora andelar rättsväsendet årligen beslagtar av den totala volymen av olika insmugglade narkotikasorter. Den senaste skattningen angav den sammanlagda beslagsandelen för cannabis, amfetamin och heroin till totalt 15%, varav tullen stod för 11% (SOU 1998:18). Uppgifterna om konsumtionens storlek i denna beräkning härrörde från en kartläggning om tungt missbruk som genomfördes 1992, och antalet missbrukare i denna studie har dessutom räknats upp i ett senare skede. Någon ytterligare uppskattning av rättsväsendets beslagsandelar enligt liknande metodik har inte gått att finna. Det kan dock noteras att det inte är ovanligt att det framförs generella påståenden att rättsväsendet beslagtar ca 10% av insmugglat gods.

Van Duyne och Levi (2005) konstaterar att antagandet om ”den gyllene tio-procentsregeln” är vanligt förekommande men saknar säkrare empiriskt stöd i forskningen. De påpekar vidare att denna generella uppskattning kan spåras ända tillbaka till 1930-talet. I det följande resonemanget kan helt enkelt inte

några hänsyn tas till eventuellt ändrade effektivitetsgrader inom rättsväsendet avseende beslagsandelarna, eftersom detta är mer eller mindre okänt.

En annan faktor som kunde vara intressant att kontrollera vid tolkning av prisförändringar är preparatens renhetsgrad, eftersom prisminskningar kan bero på kvalitetsnedgångar – t ex att narkotikan blandats ut alltmer. Sådana systematiskt sammanställda uppgifter saknas dock i Sverige, i likhet med många andra länder. ECNN (2005) konstaterar att den typen av uppgifter är svåra att samla in på ett så pass standardiserat sätt så att de tål närmare analyser och jämförelser.

En rapport från ECNN visar att halterna på det i Europa dominerande marockanska haschet alltid uppvisat variationer och att det inte går att utläsa någon särskild trend vad gäller THC-halternas förändring över tid (EMCDDA 2004). Däremot nämns att den nordamerikanska marijuana tycks ha ökat i styrka sedan början av 1980-talet, men också att den tidigare var relativt svag sett ur europeiskt perspektiv. Dessutom påtalas i rapporten från ECNN att det i vissa Europeiska länder finns ett ökande inslag i cannabiskonsumtionen av industriellt odlade och relativt starka cannabisvarianter. Som tidigare nämnts utgörs dock merparten av den svenska cannabiskonsumtionen av hasch med ursprung i Marocko.

Det sägs också att amfetamin från de nya leverantörländerna från forna östblocket håller hög kvalitet, men uppgifter på att amfetaminstyrkan ökat i konsumentledet i Sverige saknas. Någon information som indikerar kvalitets-sänkningar av någon narkotikasort på den svenska marknaden har å andra sidan heller inte påträffats. Eftersom stor osäkerhet råder runt detta görs i det följande inga bestämda antaganden om förändringar av renhetsgrader över huvudtaget.

Nedan görs jämförelser av priserna med såväl antalet beslag som beslagens storlek, i syfte att bättre förstå tillgänglighetens utveckling. Beträffande mängderna (kilon, antal tabletter etc) gäller att rullande treårsmedelvärden använts så att inte tillfälliga variationer får alltför stort genomslag.

I diagrammen 9 och 10 (tabellerna 18–25) jämförs pris- och beslagsutvecklingen för åtta av de tio droger CAN samlar in prisuppgifter om. Marijuana har uteslutits eftersom beslagsstatistiken i praktiken bara gäller hasch medan vitt heroin har uteslutits eftersom beslagsstatistiken inte skiljer mellan vitt och brunt heroin (samtidigt som merparten av heroinet på marknaden är brunt). Uppgifter om narkotikabeslagen kommer från Rikspolisstyrelsens beslagsregister – BAR (se CAN 2005) och omfattar både tull- och polisbeslag. Tidsserierna är indexerade med 1988 som utgångsår.

Som framgår av diagram 9 har såväl antalet cannabisbeslag som beslagtagna cannabismängder fördubblats mellan 1988 och 2005. Under samma period

har haschpriserna halverats. Trots att rättsväsendet beslagtar allt större mängder sjunker således priserna. Detta pekar på att haschtillgängligheten har ökat i Sverige under perioden. Det ska dock nämnas att den beskrivningen är giltig enbart i det längre perspektivet. Åren runt EU-inträdet 1995 är beslagen på utgångsnivån samtidigt som priserna sjunkit. Därefter stiger beslagen samtidigt som priserna fortsätter sjunka.

Jämfört med haschet är utvecklingen för amfetamin tydligare, bortsett från den tillfälliga nedgången i beslagtagna mängder före millennieskiftet. År 2005 har beslagen mer än tredubblats jämfört med utgångsåret, samtidigt som priserna sjunkit med 60%. Jämför man utvecklingen med den för hasch så framgår att samtidigt som beslagen ökat i högre grad har priserna också sjunkit i större omfattning. Möjligen kan detta tolkas som att utbudsökningen varit ännu större för amfetamin än för hasch under åren 1988–2005.

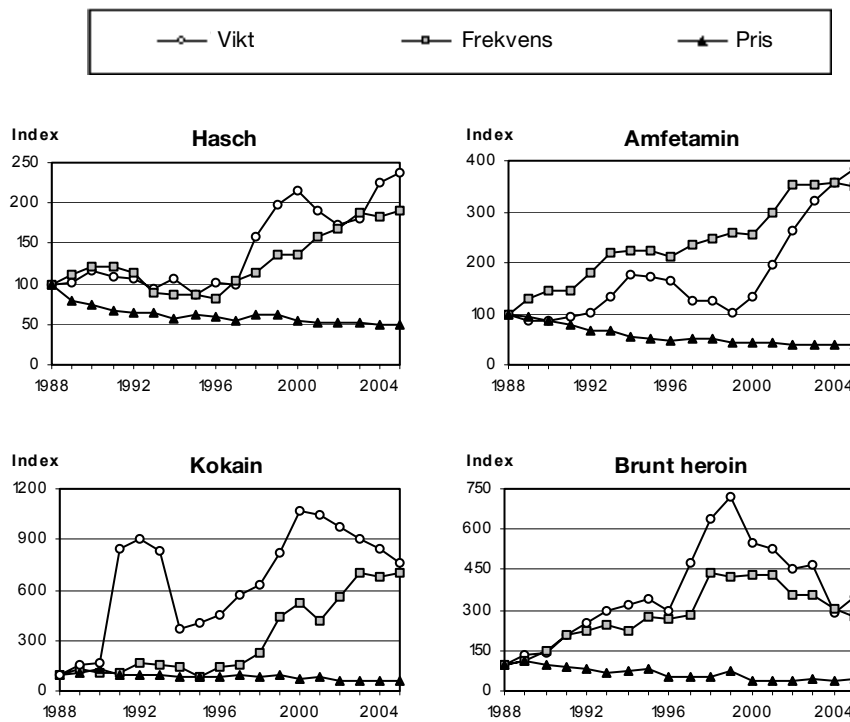

Diagram 9. Beslag i vikt (kilo) och frekvens (antal) respektive KPI-justerade gatupriser (kronor per gram) för hasch (cannabis), amfetamin, kokain och brunt heroin (heroin). 1988–2005. Index 1988 = 100.

Även i Rikskriminalpolisens och Tullens årsrapport (2005) konstateras att amfetaminpriserna sjunkit i landet, vilket där tas som intäkt för ett ökat inflöde. Vidare sägs att det faktum att godset inte alltid är lika väl gömt vid insmuggling är ytterligare en indikation om ett ökat införseltryck. Beträffande hasch nämns att det blivit vanligare med direkttransporter från Spanien till Skandinavien.

Som framgår av tabell 12 har mängden beslagttaget kokain varierat kraftigt mellan 1988 och 2004. Åren 1991 och 1999 var kvantiteterna extremt stora (226 respektive 420 kilo). Dessa år har därför uteslutits när treårsmedelvärdena beräknats (och är satta inom parentes i tabell 20).

Kokainbeslagen är jämförelsevis få och det är först sedan 1999 som de årligen uppgår till 300 eller fler. Det är också först efter 1999 som tydligare prisfall skett. En tolkning av detta är att kokain blivit något mindre ovanligt på den svenska marknaden jämfört med 1990-talets början, samtidigt som amfetaminbeslagen fortfarande är över tio gånger fler. Det bör dock noteras att de beslagtagna mängderna sjunkit under 2000-talet, vilket komplicerar bilden. Jämfört med 1988 är 2005 års kokainpriser bortåt 40% lägre.

År 2005 är heroinbeslagen tredubblade jämfört med 1988, både sett till vikt och antal. Beslagnivån var dock högre perioden 1998–2001 och detta innebär att av de fyra drogerna i diagram 9 är det bara för heroin som beslagen uppvisar en nedgång de allra senaste åren. Prisnivån har varit i princip oförändrad sedan 2000, bortsett från 2005 då priset var 20% högre än året innan, eller hade stigit med 7 procentenheter enligt indexet i diagram 9. Detta tyder sammantaget på att tillgängligheten på heroin kan ha försämrats något under de senaste åren.

De fyra narkotikasorter som det finns prisuppgifter om från år 2000 redovisas i diagram 10. Ecstasy har som synes sjunkit i pris under tidsperioden samtidigt som beslagsutvecklingen är mera svårtolkad; mängderna ökar men antalet beslag minskar. Ett skäl till de ökande mängderna är dock att beslagen var ovanligt stora 2004.

För kat är såväl beslags- som prisobservationer mycket få, vilket gör utvecklingen ännu svårare att tolka. Det får helt enkelt konstateras att beslagen ökat medan priserna knappast ändrats under perioden och att kat är en sällsynt drog på den svenska marknaden.

Även för LSD gäller att priserna är stabila (2005 undantaget) medan beslagen sjunkit, bortsett från att de beslagtagna mängderna var exceptionellt stora 2005. Om detta hänger ihop med prisminskningen är svårt att säga, antalet observationer är mycket få för LSD. Detsamma gäller också GHB, och även i detta fall ges ingen tydlig bild av tillgänglighetens utveckling.

Gemensamt för de fyra droger som tillkom 2000 är att tidsperioden är något för kort för att tydligare trender ska kunna utkristallisera sig. Att drogerna dessutom är mer eller mindre ovanliga, och därmed ger upphov till relativt få beslag och prisobservationer, underlättar inte analysen.

Det övergripande intrycket när priser och beslag jämförs är att tillgängligheten av de fyra narkotikasorter som bevakats sedan 1988 (hasch, amfetamin, heroin och kokain) har ökat. Priserna har halverats samtidigt som beslagen mångdubblats. Enligt den tidigare citerade FN-rapporten är detta starka indikationer på en ökad tillgänglighet.

I en rapport om narkotikabrottslighetens organisationsmönster (Brå 2005) ingår bl a en delundersökning där narkotikabrottslingar och representanter från olika delar av rättsväsendet intervjuas. I dessa intervjuer framkommer bl a uppfattningen om att narkotikamarknaden i Sverige öppnats upp och expanderat. Detta exemplifieras med att antalet aktörer ökat vilket lett till intensifierad konkurrens, att de insmuglade partierna tenderar att öka i storlek, att

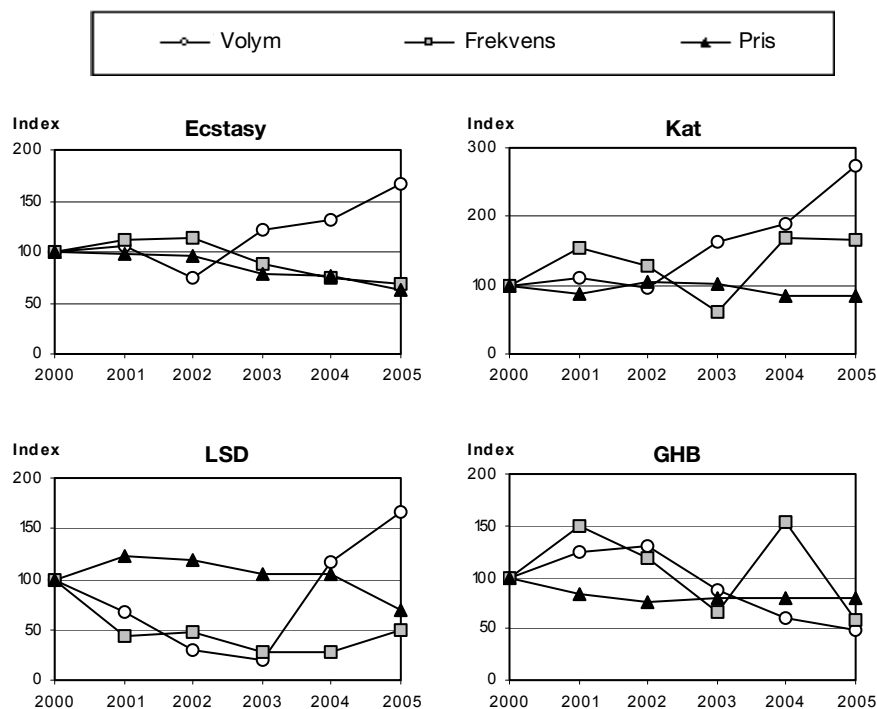

Diagram 10. Beslag i volym (antal tabletter/ecstasy, kilo/kat, antal tripper/LSD och liter/GHB) och frekvens (antal) respektive KPI-justerade gatupriser för ecstasy, kat, LSD och GHB. 2000–2005. Index 1988 = 100.

samma aktör i högre grad jämfört med tidigare hanterar flera narkotikasorter och att handeln ändrat karaktär de senaste 15 åren, inte minst på grund av Sveriges EU-inträde och den efterföljande utvidgningen av unionen.

Detta intryck förstärks även av annan information från polis och tull rörande narkotikamarknaden – se t ex Rikskriminalpolisen och Tullverket (2002) eller Rikskriminalpolisen och Tullverket (2005). Således finns även annan information som styrker bilden av en ökad tillgänglighet av dessa narkotikasorter, och omvänt finns ingen tillgänglig information som motsäger detta.

Efterfrågeutvecklingen

Att priserna i många fall sjunkit samtidigt som beslagen ökat i omfattning pekar på ett ökat inflöde av narkotika och en ökad tillgänglighet, såväl i ekonomiska som fysiska termer. En alternativ förklaring till fallande priser skulle dock kunna vara en vikande efterfrågan, och en åtföljande reaktion från marknaden med sänkta priser för att upprätthålla intresset.

Hur ser då konsumtionsutvecklingen ut i Sverige sedan slutet av 1980-talet? Ungdomars experimenterande med narkotika – huvudsakligen cannabis även om exempelvis en del ecstasy och amfetamin förekommer – ökade tydligt under 1990-talet enligt diagram 11 och tabell 26 där andelen som prövat respektive använt narkotika senaste 30 dagarna redovisas (Hvitfeldt och Rask

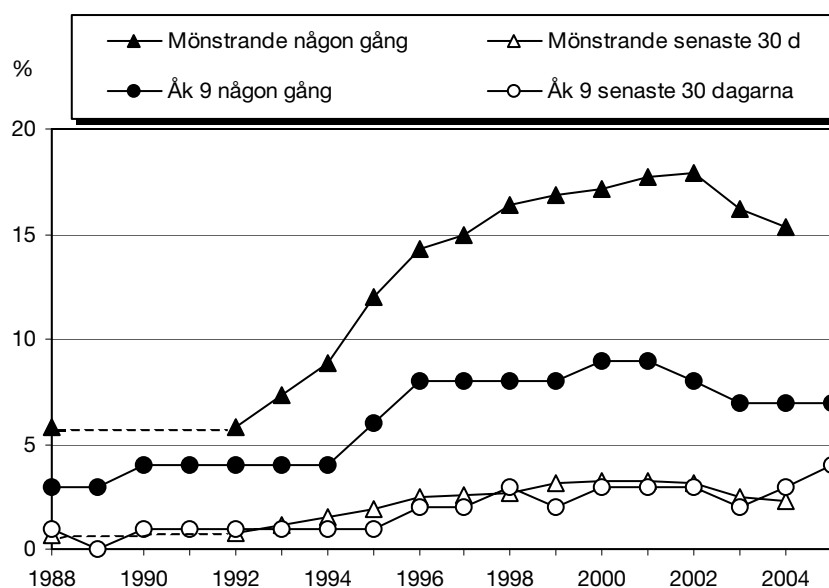

Diagram 11. Andelen mönstrande samt andelen elever i årskurs 9 som prövat narkotika någon gång respektive använt narkotika senaste 30 dagarna ^{a)}. 1988–2005.

a) I skolundersökningen gällde frågan endast cannabis de senaste 30 dagarna t o m 1997.

2005 samt Guttormsson 2005a). Under 2000-talet har dock andelen skolungdomar liksom andelen mönstrande artonåriga män som rapporterar att de prövat narkotika någon gång minskat något, även om värdena inte har nått samma låga nivå som rådde i början av 1990-talet (för mönstrande gäller att mätvärden saknas åren 1989–1991).

Den mera regelbundna konsumtionen (”använt senaste 30 dagarna”) har inte börjat minska bland skolungdomarna, men väl bland mönstrande. Förvisso är det inte omöjligt att andelen skolelever som testar narkotika enstaka gånger sjunker samtidigt som den mindre gruppen som använder regelbundet kan öka i omfattning. Samtidigt är skoleleverna relativt unga och en ökning av andelen som använt senaste 30 dagarna kan innebära att en allt större andel har fått en senare debut i och med att narkotikatestandet blir ovanligare och att debuten ligger så pass nära undersökningen att de fångas in med måttet som avser att mäta regelbunden användning.

Hur detta förhåller sig för 15–16-åringarna i skolundersökningen är inte utränt, men det kan konstateras att bland de äldre mönstrande så fungerar måttet relativt väl då de som använt narkotika senaste 30 dagarna exempelvis har en tidigare narkotikadebut och en allvarigare grad av användning av såväl narkotika som andra medel. Detsamma gäller också i en undersökning bland ungdomar i 16–24-årsåldern (Guttormsson et al 2004). Det bör alltså hållas i minnet att frågan om att ha använt senaste 30 dagarna kan vara delvis missvisande för de allra yngsta vad det gäller att spegla mer regelbunden användning.

Hur kopplingarna är mellan tillgänglighetens utveckling och ungdomars konsumtion är heller inte klart, och om detta samband avspeglar sig mest i den tillfälliga eller regelbundna användningen är kanske heller inte helt givet. Det kan bara konstateras att ungdomars testande av narkotika ökade under 1990-talet och att ökningen hejdats och vänt nedåt något under 2000-talet.

Hur det än förhåller sig med detta så är det de tunga, eller regelbundna missbrukarna, som står för den absoluta majoriteten av narkotikakonsumtionen och det är i första hand för denna grupp som efterfrågeförändringar borde ha inverkan på narkotikamarknaden. Vad gäller ”tungt missbruk” så ökade även detta kraftigt under 1990-talet. Exempelvis uppskattades antalet tunga missbrukare öka från 19 000 1992 till 26 000 1998. Enligt tillgängliga indikatorer kan denna ökning fortsatt några år till men den tycks dock ha hejdats under 2000-talet och under de allra senaste åren kan möjligen en förbättring ha skett (se t ex CAN 2005).

Mot bakgrund av ovanstående har inte bara efterfrågan hos mer eller mindre tillfälliga ungdomsanvändare ökat utan inte minst har den ökat hos de tunga missbrukarna. Eftersom de sistnämnda står för merparten av narkotikakonsumtionen (se t ex SOU 1998:18 och SCB 2005) och dessutom ökat påtagligt

i antal kan man utgå från att konsumtion och efterfrågan ökat tämligen kraftigt under samma period som narkotikapriserna sjunkit.

Således är de lägre priserna inte en reaktion från marknaden på minskad efterfrågan. Slutsatsen att narkotikatillgängligheten i Sverige ökat sedan 1988, med ledning av uppgifter om priser och beslagsmängder, står sig därmed.

Skol- och mönstringsundersökningarna erbjuder ytterligare några frågor som speglar förändringar i tillgängligheten genom att mäta andelen som säger att de erbjudits eller på annat sätt haft möjlighet att pröva narkotika. Trenden för svarsmönstret är ungefär detsamma som vad det gäller att ha prövat narkotika, men ligger självfallet på en högre nivå (diagram 12 och tabell 26). Utvecklingen får beskrivas som uppåtgående, med undantag för de senaste åren, och uppgången förefaller ha varit något brantare under 1990-talets första hälft. Att den upplevda tillgängligheten bland ungdomar ökat under den period då priserna sjunkit står således klart.

Under 2000-talet har andelen ungdomar som haft möjlighet att pröva narkotika således sjunkit något. Detta har skett samtidigt som tillgängligheten på ungdomsdroger som hasch, ecstasy och amfetamin i det tidigare uppmäts vara stabilt god eller möjligen ytterligare något ökande. Detta kan tyckas vara paradoxalt, men den främsta leverantören av narkotika till ungdomar är andra ungdomar, främst kompisar eller andra bekanta. Eftersom testandet av narkotika minskat något bland ungdomar följer naturligt att det är mindre narkotika i omlopp, och därmed borde exponeringen sjunka i ungdomsgrupperna.

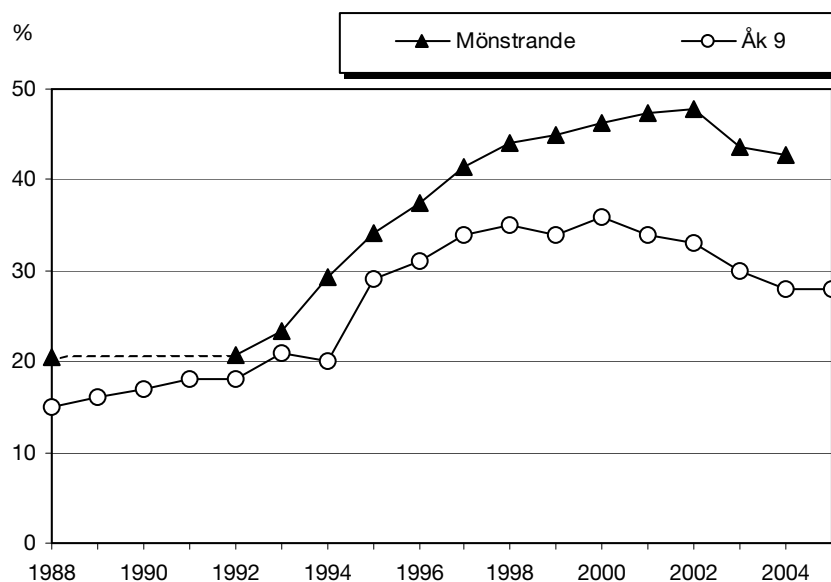

Diagram 12. Andelen mönstrande samt andelen elever i årskurs 9 som erbjudits eller haft möjlighet att pröva narkotika. 1988–2005.

Utbud- och efterfrågeutvecklingen – hur hänger det ihop?

Att narkotikapriserna fallit samtidigt som såväl beslagen som den upplevda tillgängligheten ökat visar alltså att narkotika är klart mera tillgängligt i samhället nu jämfört med slutet av 1980-talet. Det är rimligt att utgå från att ett ökat utbud av en efterfrågad vara, i form av sänkta priser och förbättrad fysisk tillgänglighet, leder till ökad konsumtion. Men hur fungerar detta beträffande illegala, och i vissa fall beroendeframkallande droger?

Vad kan utbudsökningen på narkotika ha för konsekvenser för konsumtionen i stort och för de enskilda konsumenterna? Vad kan prisfallen betyda exempelvis för utvecklingen av andelen ungdomar som experimenterar med narkotika? Eller för storkonsumenternas årskonsumtion? Detta är inte särskilt väl belyst av forskningen och antaganden runt detta följer ofta vad som är känt från t ex alkoholområdet, d v s att ökad tillgänglighet leder till ökad konsumtion (och ökade skador). I följande avsnitt ges några exempel på hur relationen mellan utbud och efterfrågan på narkotikaområdet kan se ut.

För experimenterande ungdomar eller småkonsumenter har sannolikt inte själva priset i sig någon avgörande betydelse. Det är knappast kostnaden som är den springande punkten för om någon kommer att röka hasch ett begränsat antal gånger. Detta styrs av många olika faktorer, där priset i sig inte torde vara den viktigaste. Däremot finns ändå en koppling, med priset som ett uttryck för utbudsförändringar, det vill säga sjunkande priser indikerar att narkotikan blir alltmer tillgänglig och därmed ökar risken för att fler ska exponeras och i slutändan pröva narkotika.

”Söktidshypotesen” säger exempelvis att om presumtiva konsumenter får svårare att hitta narkotika leder det i förlängningen till att färre prövar (se Brå 2003). Det ökande testandet under 1990-talet kan i alla fall delvis vara ett resultat av ett ökat narkotikautbud, utan att här kunna avgöra om efterfråge- eller utbudsändringar haft största betydelsen för denna utveckling.

Vilken ekonomisk betydelse kan haschprisförändringar ha för dem som använder drogen någorlunda regelbundet utan att för den skull konsumera lika mycket som en storkonsument? I en utredning om tullens verksamhet gjordes olika skattningar av hur mycket narkotika som konsumerades i Sverige samt hur stora mängder olika konsumentgrupper använder (SOU 1998:18). Där

antas att ”småkonsumenter” av cannabis röker omkring 0,5 gram i veckan. På månadsbasis skulle det innebära att utgifterna för en sådan konsument under 2005 uppgick till runt 160 kronor, jämfört med drygt 320 kronor för samma mängd 1988 (tabell 1 – KPI-justerade priser).

Prisnedgången är odiskutabel men ”årsvinsten” för en sådan konsument är under 2 000 kronor jämfört med läget för 17 år sedan, med andra ord ingen avgörande summa för en person med någorlunda ekonomi. Frågan är också vilken praktisk betydelse detta haft för en teoretisk cannabisconsument som upplevt hela denna period. För att hårdra; har prisfallet lett till ökad (närapå fördubblad) cannabisconsumtion eller har ”vinsten” använts till annat?

Om man återgår till frågan om tillgänglighetens betydelse för konsumtionen finns data från skolundersökningarna i USA som kan spegla detta, åtminstone vad gäller upplevd tillgänglighet. I diagram 13 presenteras andelen elever i 12th grade (ca 18 år) som rapporterar att de anser att det är enkelt för dem att få tag på marijuana, att de upplever att det är stor risk att man skadar sig fysiskt eller psykiskt om man röker marijuana regelbundet samt andelen som svarar att de använt cannabis de senaste 30 dagarna. I diagrammet redovisas utvecklingen indexerad med startåret 1975 satt till 100 och i tabell 27 återfinns även grundvärdena.

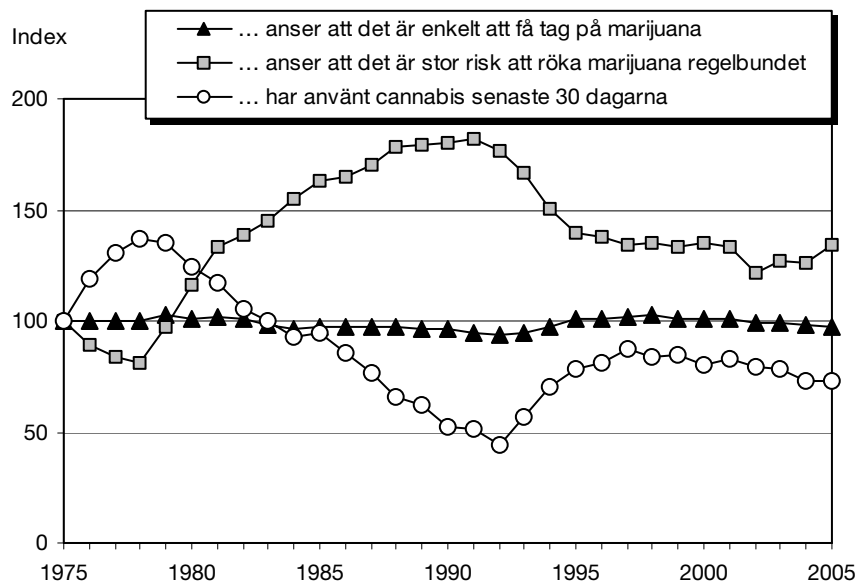

Diagram 13. Andelen skolelever i 12th grade (ca 18 år) i USA som... 1975–2005. Index 1975 = 100.

Som synes har knappast några förändringar skett vad gäller upplevd tillgänglighet – under hela perioden är det runt 90% som anser att det är enkelt att få tag på marijuana. Andelen som anser att det är förenat med stora hälsorisker att röka marijuana regelbundet har däremot förändrats perioden 1975–2005, och samtidigt har andelen som röker regelbundet utvecklats på motsatt vis (Johnston et al 2005). Författarna drar slutsatsen att förändringar i amerikanska tonåringars cannabisanvändning främst bestäms av attityder och inställning till konsumtionen, och av upplevda risker med densamma, men inte så mycket i förändringar av den (upplevda) tillgängligheten. De påpekar vidare att de som inte använder cannabis rankar skälen pris och tillgänglighet som mindre betydelsefulla för beslutet att inte (längre) använda drogen.

Det är tveksamt om dessa amerikanska fynd är applicerbara på svenska förhållanden. I USA upplevs tillgängligheten konstant som mycket god, samtidigt som konsumtionen ligger på väsentligt mycket högre nivåer jämfört med Sverige. Det är möjligt att den svenska konsumtionen också skulle nå en betydligt högre nivå om tillgängligheten vore densamma som den är i USA. Det amerikanska exemplet är hursomhelst intressant ändå, inte minst som en påminnelse om att flera faktorer än tillgängligheten har betydelse för om ungdomar ska använda narkotika eller ej.

Om man följer utvecklingen för svenska skolungdomar i årskurs 9 så ökade andelen som svarade att de haft möjlighet att pröva narkotika (i praktiken huvudsakligen cannabis) mellan 1988 och 2000, för att därefter minska något. År 2005 var dock andelen fortfarande närapå dubbelt så stor som 1988. I tidigare avsnitt i denna rapport har konstaterats att cannabistillgängligheten i Sverige ökat sedan 1988 och detta har alltså skett samtidigt med att den subjektiva tillgängligheten ökat.

Andelen ungdomar som använt narkotika någonsin, liksom senaste 30 dagarna, ökade kraftigt från 1988 och en bit in på 2000-talet, varefter indexet i diagram 14 visar att en viss nedgång skett åtminstone för livstidsprevalensen. Utan att försöka etablera någon form av kausalitet förefaller det ändå troligt att den ökade tillgängligheten haft betydelse för utvecklingen av konsumtionen bland svenska ungdomar. Det måste dock konstateras att när tillgängligheten uppmätts vara stabilt god på 2000-talet har alltså en viss reduktion av konsumtionen skett och som nämndes ovan finns det andra aspekter som har betydelse för efterfrågan och konsumtion.

Att bestämma effekter av tillgänglighetsförändringar för olika konsumentgrupper av olika preparat låter sig inte göras här. Till det skulle bland annat behövas undersökningar om konsumtionsmönster för olika användargrupper av olika narkotikasorter och sådana data saknas för svensk del. Dock förfaller det inte orimligt att anta att prisminskningar torde ha allra störst betydelse för dem som konsumerar stora mängder av dyrare narkotikasorter, det vill säga de tunga missbrukarna, och främst heroinmissbrukarna.

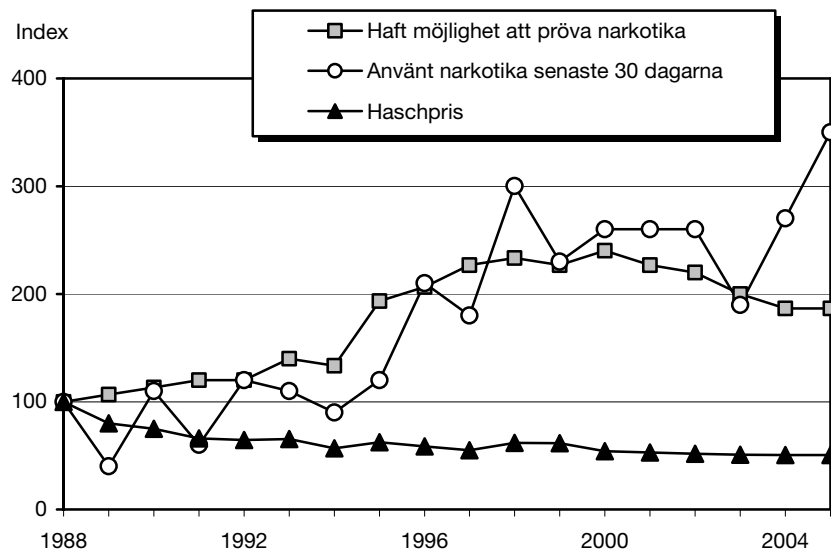

Diagram 14. Andelen skolelever i åk 9 som säger att de haft möjlighet att pröva narkotika, att de använt narkotika senaste 30 dagarna (endast cannabis t o m 1997) samt haschprisutvecklingen. 1988–2005. Index 1988 = 100.

I den tidigare omnämnda tullutredningen (SOU 1998:18) diskuterades fyra exempel på olika årskonsumtionsnivåer för heroinister. I det exempel som gav lägst årsförbrukning (50 gram heroin) antogs antalet missbruksaktiva dagar vara 100 med en daglig konsumtion om 0,5 gram. Andra änden av skalan exemplifierades med en dagskonsumtion om 0,8 gram under 250 aktiva missbruksdygn, vilket resulterar i en årskonsumtion om 200 gram. Bara som ett räkneexempel kan man utifrån detta anta en genomsnittlig årskonsumtion om 125 gram. I 1988 års priser ger det en årskostnad om drygt 340 000 kronor, med 2005 års priser uppgår motsvarande utgift till 150 000 kronor.

I ett sådant fall kanske man kan tänka sig att prisnedgången i sig kan bidra till en faktisk förändring av antalet tunga missbrukare, eller i alla fall av antalet missbruksaktiva personer under en viss dag, och då frikopplat från utbudsoökningen. Inte för att någon börjar missbruka heroin bara för att det blivit billigare – det är fortfarande en dyr (o)vana med ytterst allvarliga följdverkningar – men med billigare heroin är det tänkbart att doserna och antalet missbruksaktiva dagar per år ökar.

En sak som bör påtalas är att i räkneexemplen ovan användes det felaktiga antagandet att all narkotika alltid köps i små, det vill säga dyra, enheter. Detta stämmer inte och som tidigare nämnts förekommer mängdrabatter vid köp av större kvantiteter. Många narkomaner försörjer sitt eget missbruk delvis genom langning. Vinsten av att ta tio gram på redovisning kanske innebär att

flera gram blir över, det vill säga gratis. Som tidigare nämnts är prisskillnaderna stora mellan olika försäljningsnivåer, ett helt kilo heroin kostar exempelvis endast runt en tiondel av vad samma heroinmängd kostar att inhandla i smådosor (Rikskriminalpolisen och Tullverket 2005).

En illustration av just heroinprisernas betydelse för konsumtionen bland tunga missbrukare återfinns i en norsk studie från 2005 (Brettville-Jensen). Studien baseras på intervjuer med personer som byter sprutor på ett sprututbytesprogram i Oslo och intervjuer med sprutbytare har genomförts årligen under perioden 1993–2004. Antalet intervjuer har varierat mellan ca 200 och 550 per år.

Under denna tidsperiod rapporterar sprutbytarna att heroinpriserna har fallit kraftigt. När hänsyn tas till inflationen blir prisfallet för heroin i Oslo ca 70% 1993–2004 enligt undersökningen. Det konstateras vidare att det är ungefär 2,5 gånger dyrare att handla i doskvantiteter jämfört med att köpa fem gram åt gången.

Parallellt med att priserna sjönk så ökade missbrukarnas heroinkonsumtion. I början av perioden uppgav de att den genomsnittliga månadskonsumtionen låg runt 8 gram heroin och det sista året var den ca 20 gram. Ytterligare en effekt av prisminskningen som inte är ointressant i sammanhanget var att missbrukarnas inkomstbehov minskade trots att konsumtionen således steg. Månadsintäkten, vilket var det man undersökte, minskade med runt 36% perioden 1993–1995 jämförd med perioden 2000–2004, och främst minskade intäkterna från langning, prostitution och tillgreppsbrotslighet.

Av detta drar författaren slutsatsen att även missbrukare av en så pass beroendeframkallande drog som heroin är priskänsliga. Tanken att missbruket skulle vara konstant oavsett pris, ”kosta vad det kosta vill” är alltså inte korrekt. Även heroinmissbrukare reagerar på prisförändringar. I detta fall ökade konsumtionen när priserna sjönk, författaren reserverar sig dock huruvida priskänsligheten skulle ha varit exakt densamma ifall en motsatt utvecklingen skett, d v s om priserna stigit istället för sjunkit. Att priselasticiteten skulle kunna vara asymmetrisk är tänkbart då det kan vara lättare att öka förbrukningen av en beroendeframkallande vara än det är att sänka den.

Av den norska studien framgår även att amfetaminpriserna sjönk relativt kraftigt under perioden, med ca 60%, medan den genomsnittliga månadsförbrukningen endast steg från 17 till 20 gram. Detta kommenteras inte närmare men kan vara en konsekvens av att priskänsligheten var desto större för det avsevärt mycket dyrare heroinet.

Att uppskatta hur mycket missbruket kostar konsumenterna har sina svårigheter. Man kan inte utan vidare utgå från att all narkotika som används har köpts i små dosor och betalats till högsta möjliga pris. Detta faktum har kon-

staterats förut, exempelvis av Enroth och Lenke (1980). De varnar för att man utifrån uppskattningar av enskilda användares konsumtion lätt kan göra sig överdrivna föreställningar om de totala inkomstbehov för missbrukarpopulationen som följer därav, detta inte minst för att dosstorlekar och antalet missbruksaktiva dagar lätt överskattas.

Detta får i sin tur stor betydelse när det leder vidare i uträkningar om samhällskostnader för missbruket i form av egendomsbrott och liknande, samt för beräkningar om narkotikahandlingens vinster. Författarna hänvisar också till uppgifter som pekade på att hälften av heroinet på den amerikanska marknaden (på 1970-talet) konsumerades inom distributionsledet, det vill säga in natura. Hur förhållandet ser ut på den svenska narkotikamarknaden av idag är inte kartlagt.

Ett försök att beräkna hur hushållens utgifter för narkotikainköp har gjorts av Statistiska centralbyrån (SCB 2005). Beräkningen bygger på många olika antaganden och uppskattningar, som många gånger dessutom är både osäkra och relativt gamla, och förändringar i dessa parametrar kan innebära att slutsumman förändras kraftigt. Det är exempelvis oklart hur många konsumenter det finns av olika preparat, genomsnittliga dosstorlekar, antal missbruksaktiva dagar under ett år, storleken på mängdrabatter etc. Beräkningen, som ledde till en uppskattad hushållsutgift för narkotika om 2,3 miljarder 2001 är ändå intressant inte minst för att den illustrerar heroinutgifternas stora betydelse för slutsumman. Dessa uppgick till ca tre fjärdedelar av utgifterna, och de tunga missbrukarnas utgifter uppskattades utgöra 95% av de samlade narkotikautgifterna.

Ett antal olika konsekvenser av generella prisnedgångar, eller tillgänglighetsökningar, på narkotikamarknaden går hursomhelst att tänka sig och avslutningsvis listas några mer eller mindre tänkbara sådana, vilka kan vara mer eller mindre tillgängliga för olika användargrupper, för olika marknader och under olika tidsperioder:

– Konsumtionen ökar – förutsatt att de tidigare höga priserna verkat dämpande. Detta torde i så fall främst gälla för storkonsumenter av de dyrare preparaten.

– Konsumtionen av ”favoritdrogen” ökar och olika substitutdroger används i mindre utsträckning. Detta skulle alltså leda till en minskning av blandmissbruket.

– Å andra sidan kan man tänka sig att blandmissbruket ökar; det ekonomiska utrymmet ger möjlighet att köpa större mängder och olika sorters narkotika.

– Narkotikan konsumeras på ett säkrare sätt. Ofta (se t ex Tops och Silow 1997) hävdas att heroinrökning är ett i längden alltför kostsamt administrationssätt och många övergår till att injicera. Med sjunkande priser har alltför

råd att fortsätta röka heroin och på så sätt kan de ytterligare risker som följer av injicering undvikas. Å andra sidan är det vid varje given tidpunkt mest ekonomiskt att injicera, och priserna är fortfarande höga.

– Konsumtionen påverkas inte vare sig sett till kvantitet och kvalitet – istället minskar narkotikautgifterna (och därmed inkomstbehoven).

Avslutningsvis får det konstateras att pris- och utbudsförändringarnas betydelse för narkotikaanvändningens utbredning och storlek inte är klarlagda. Att döma av de olika exemplen som redovisats tidigare i detta avsnitt finns det anledning att anta att pris- och tillgänglighetsförändringar har olika betydelse för mera tillfälliga användare jämfört med storkonsumenter.

Vidare kan konsekvenserna vara mer eller mindre tydliga beroende på vilket preparat som studeras – inte minst vad gäller kostnadsläge eller beroendepotential. Ytterligare en viktig faktor torde vara marknadens tillstånd då förändringarna inträffar, d v s om ökningar sker från en låg nivå eller om tillgängligheten är god då förändringen inträffar. Det får helt enkelt konstateras att tillgänglighetsförändringar på narkotikamarknaden sannolikt leder till ett flertal och ibland rent av motstående effekter och att det inte är helt enkelt att på något entydigt sätt utreda detta, vilket heller inte varit syftet med denna rapport.

Referenser

Andersson B, Olsson B och Olsson O (1987). *Regional rapportering av missbruksutvecklingen*. PM-serie nr 1. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Bretteville-Jensen, A-L (2002). Understanding the demand for illicit drugs. An empirical approach based on self-reported data. Department of Economics, University of Bergen.

Brå (2005). *Narkotikabrottslighetens organisationsmönster*. Rapport 2005:11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Byqvist S (2000). *CANs rapporteringssystem om droger (CRD) – Tendenser under våren 2000*. Stencilserie nr 44. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

CAN (2005). *Drogutvecklingen i Sverige 2005*. Rapportserie nr 91. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Caulkins J och Reuter P (1998). *What price data tell us about drug markets*. Journal of drug issues, Volume 28, Number 3, Summer 1998. 593–612.

Davidsson L, Narkotikaroteln, Rikskriminalen. Telefonsamtal 2004 02 06.

ECNN (2004). *Årsrapport 2004. Situationen på narkotikaområdet i Europeiska unionen och Norge*. Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapens officiella publikationer.

EMCDDA (2005). *An overview of cannabis potency in Europe*. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Insights no 6. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities.

Enroth H och Lenke L (1980). Narkotika och ekonomisk kriminalitet. En studie av den ekonomiska omsättningen på Stockholms narkotikamarknad. Stockholm: Stockholms kommunstyrelse.

Guttormsson U (2004). *Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2003*. Rapportserie nr 80. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Guttormsson U, Andersson A och Hibell B (2004). *Ungdomars drogvanor 1994–2003. Intervjuer med 16–24-åringar*. Rapportserie nr 75. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Guttormsson U (2005a). *Mönstrandens drogvanor 2004*. Rapportserie nr 86. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

- Guttormsson U (2005b). *Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2004*. Rapportserie nr 85. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Helling S (1992). *Den regionala drogutvecklingen: tendenser under våren och hösten 1991*. PM-serie nr 13. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Hvitfeldt T och Rask L (2005). *Skolelevs drogvanor 2005*. Rapportserie nr 90. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Johnston L et al (2005). *Monitoring the Future. National Survey Results on Drug Use 1975–2004. Secondary School Students 2004*. Bethesda, MD: National Institute on Drug Abuse.
- Kleiman, M (1992). *Against excess: drug policy for results*. New York: Basic Books.
- Konsumentprisindex (1980=100), fastställda tal. www.scb.se. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Lenke L (1979). *Narkotikamarknad och förmögenhetsbrott*. Stockholm: Stockholms kommunstyrelse.
- Lenke L och Olsson B (1998). Heroin seizures as an indicator of variation in market situations, drugs availability and heroin use in Europe. Strasbourg: Council of Europe.
- Rask L (2005). *CANs rapporteringssystem om droger. Tendenser under hösten 2005*. Rapportserie nr 92. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Rikskriminalpolisen och Tullverket (2002). *Effektivare arbete mot narkotika – vilka vägar leder till framgång?* Rapport 2002:15 RKP KUT. Stockholm: Rikskriminalpolisen och Tullverket.
- Rikskriminalpolisen och Tullverket (2005). *Narkotikasituationen i Sverige – Årsrapport 2004*. Rapport 2005:6 RKP KUT. Stockholm: Rikskriminalpolisen och Tullverket.
- SCB (2005). Illegal verksamhet – försöksberäkningar av prostitution, droger samt smuggling av alkohol och tobak. SCB, NR-PM 2005:08.
- SOU 1998:18 (1998). *En gräns – en myndighet?* Stockholm: Finansdepartementet, Fritzes.
- Tops D och Silow M (1997). En ny generation heroinmissbrukare i Malmö. ("Det finns inget rökheroin") – en beskrivning av unga heroinister med svensk och utländsk bakgrund. Lund: Meddelanden från Socialhögskolan, Lunds Universitet.
- Van Duyne P C and Levi M (2005). *Managing the drug trade and crime-money in Europe*. London: Routledge.
- UNODCCP (2000). *World Drug Report 2000*. Oxford: Oxford University Press.
- UNODC (2005). *World Drug Report 2005*. United Nations Office On Drugs and Crime.

Tabellbilaga

Tabell 1. Haschprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för hasch. Gatupriser i kronor per gram. 1988–2005.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Pris-intervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
1988	21	13	30–125	91	100	144	159
1989	42	33	50–100	84	85	125	127
1990	40	34	55–110	86	88	116	119
1991	35	33	45–110	84	85	104	105
1992	39	36	50–100	83	85	100	103
1993	41	35	60–175	89	90	103	104
1994	36	30	50–150	86	80	97	90
1995	39	29	60–150	88	90	97	99
1996	35	28	50–125	87	85	95	93
1997	30	21	50–150	86	80	94	87
1998	35	22	55–100	86	90	94	98
1999	32	23	60–150	95	90	103	98
2000	21	21	60–100	85	80	91	86
2001	42	39	60–100	84	80	88	84
2002	39	37	65–100	83	80	85	82
2003	42	41	65–100	84	80	85	81
2004	42	41	65–100	83	80	83	80
2005	42	41	60–100	83	80	83	80

Tabell 2. Marijuanaprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för marijuana. Gatupriser i kronor per gram. 1988–2005.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Pris-intervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
1988	21	2	90–100	95	95	151	151
1989	42	5	40–100	62	50	92	75
1990	40	5	50–100	77	85	104	115
1991	35	5	45–80	63	65	78	80
1992	39	6	40–80	53	45	64	54
1993	41	2	40–100	70	70	81	81
1994	36	4	40–50	46	48	52	54
1995	39	8	50–100	81	85	89	94
1996	35	8	50–100	79	80	87	88
1997	30	4	80–100	91	92	99	100
1998	35	6	75–100	96	100	105	109
1999	32	7	60–100	86	85	93	92
2000	21	10	30–120	70	68	75	73
2001	42	26	30–100	69	70	72	73
2002	39	24	30–100	65	70	67	72
2003	42	30	30–150	76	70	77	71
2004	42	32	30–150	77	72	77	72
2005	42	33	40–100	78	80	78	80

Tabell 3. Prisutvecklingen för heroin/brunt heroin^{a)} i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för heroin/brunt heroin. Gatupriser i kronor per gram. 1988–2005.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Pris-intervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
1988	21	9	900–2500	1 689	1 700	2 680	2 698
1989	42	17	1000–2800	1 981	2 000	2 953	2 981
1990	40	20	1000–3000	2 010	2 000	2 712	2 699
1991	35	17	250–2500	1 862	2 000	2 298	2 468
1992	39	20	450–3000	1 782	1 875	2 150	2 262
1993	41	19	900–2500	1 653	1 500	1 906	1 730
1994	36	14	800–4500	2 032	1 750	2 293	1 975
1995	39	17	800–4500	1 997	2 000	2 198	2 201
1996	35	17	350–3750	1 420	1 350	1 555	1 479
1997	30	12	300–4800	1 720	1 250	1 874	1 362
1998	35	14	550–4000	1 521	1 375	1 660	1 500
1999	32	6	1000–2500	1 708	1 825	1 856	1 983
2000	21	13	300–3000	1 331	1 000	1 432	1 076
2001	42	28	800–3000	1 314	1 000	1 379	1 050
2002	39	28	600–3500	1 473	1 000	1 514	1 028
2003	42	26	600–2500	1 310	1 100	1 321	1 109
2004	42	25	600–2500	1 290	1 000	1 296	1 004
2005	42	22	500–2500	1 327	1 200	1 327	1 200

a) T o m 1990 efterfrågades "heroin", 1993–1997 efterfrågades "rökheroin" och 1991–1992 är frågeformuleringen inte känd.

Tabell 4. Prisutvecklingen för vitt heroin^{a)} i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för vitt heroin. Gatupriser i kronor per gram. 1993–2005.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Prisintervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
1993	41	22	1000–3000	2059	2375	2374	2738
1994	36	14	700–5000	2289	2500	2583	2821
1995	39	13	1200–4500	2398	2250	2639	2476
1996	35	13	500–2500	1605	1750	1758	1917
1997	30	6	800–2500	1667	1600	1817	1744
1998	35	8	500–3000	1788	1875	1951	2046
1999	32	1	1750	1750	1750	1901	1901
2000	21	6	1500–3500	2267	2250	2438	2420
2001	42	10	1100–2500	1910	2000	2005	2100
2002	39	17	1000–3500	1953	1600	2007	1645
2003	42	20	800–3000	1935	2000	1951	2017
2004	42	20	800–3000	1805	2000	1813	2009
2005	42	20	600–3000	1565	1350	1565	1350

a) T o m 1997 efterfrågades "vanligt heroin" (respektive "rökheroin").

Tabell 5. Amfetaminprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för amfetamin. Gatupriser i kronor per gram. 1988–2005.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Pris-intervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
1988	21	13	250–525	413	400	650	630
1989	42	33	200–1000	444	400	656	591
1990	40	31	250–800	419	400	561	535
1991	35	32	100–700	402	400	492	490
1992	39	33	160–600	366	350	438	419
1993	41	34	155–550	373	362	427	414
1994	36	22	100–550	314	300	351	336
1995	39	27	180–500	305	300	333	327
1996	35	26	100–500	294	275	319	299
1997	30	24	135–450	309	300	334	324
1998	35	23	190–375	283	300	306	325
1999	32	21	175–500	297	260	320	280
2000	21	21	100–450	266	250	284	267
2001	42	41	100–500	265	250	276	260
2002	39	37	100–500	268	250	273	255
2003	42	41	150–500	271	250	271	250
2004	42	41	150–500	267	250	268	251
2005	42	41	150–400	242	250	242	250

Tabell 6. Kokainprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för kokain. Gatupriser i kronor per gram. 1988–2005.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Pris-intervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
1988	21	5	250–1250	820	800	1 301	1270
1989	42	10	500–2000	1 010	900	1 506	1342
1990	40	11	600–1500	1 114	1 200	1 503	1619
1991	35	7	900–1500	1 143	1 000	1 411	1234
1992	39	11	800–1150	959	1 000	1 157	1207
1993	41	15	500–1500	983	1 000	1 133	1153
1994	36	9	800–1200	961	1 000	1 084	1128
1995	39	13	700–1500	973	1 000	1 071	1101
1996	35	11	250–1500	995	1 000	1 090	1095
1997	30	6	900–1500	1 133	1 100	1 235	1199
1998	35	8	700–1500	1 000	950	1 091	1037
1999	32	4	1000–1250	1 112	1 100	1 208	1195
2000	21	10	600–1000	860	900	925	968
2001	42	22	700–1200	914	1 000	960	1050
2002	39	23	700–1200	870	800	894	822
2003	42	26	600–1100	842	800	849	807
2004	42	26	600–1000	842	800	846	803
2005	42	29	400–1000	824	800	824	800

Tabell 7. Ecstasyprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för ecstasy. Gatupriser i kronor per tablett. 2000–2005.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Pris-intervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
2000	21	19	80–250	159	150	171	161
2001	42	40	80–200	144	150	151	157
2002	39	36	100–200	137	150	141	154
2003	42	41	60–200	130	125	131	126
2004	42	40	60–200	122	122	123	123
2005	42	41	60–150	108	100	108	100

Tabell 8. Katprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för kat. Gatupriser i kronor per knippa (marduuf). 2000–2005.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Pris-intervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
2000	21	4	200–325	269	275	289	296
2001	42	7	200–300	243	250	255	262
2002	39	6	250–450	333	300	342	308
2003	42	5	250–400	300	300	302	302
2004	42	5	250–300	270	250	271	251
2005	42	1	250	250	250	250	250

Tabell 9. LSD-prisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för LSD. Gatupriser i kronor per tripp. 2000–2005.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Pris-intervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
2000	21	9	50–200	103	80	111	86
2001	42	15	50–130	87	100	91	105
2002	39	16	50–150	96	100	99	103
2003	42	14	50–100	80	90	81	91
2004	42	10	50–100	82	90	82	90
2005	42	4	50–70	60	60	60	60

Tabell 10. GHB-prisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade priser, antalet inkomna enkäter och antalet prissvar för GHB. Gatupriser i kronor per cl. 2000–2005.

	Inkomna enkäter	Antal svar	Pris-intervall	Ursprungl. priser		KPI-just. priser	
				Medel	Median	Medel	Median
2000	21	13	20–50	36	35	39	38
2001	42	18	25–50	34	30	36	31
2002	39	16	20–50	33	28	34	29
2003	42	14	20–50	31	30	31	30
2004	42	16	20–50	34	30	34	30
2005	42	11	20–50	33	30	33	30

Tabell 11. Haschprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser samt antalet prissvar för hasch i storstadslänen. 1988–2005.

	Skåne			Västra Götaland			Stockholm		
	Antal svar	Urspr priser	KPI-priser	Antal svar	Urspr priser	KPI-priser	Antal svar	Urspr priser	KPI-priser
1988	1	100	159	2	98	156	3	100	159
1989	5	75	112	4	90	134	8	100	149
1990	4	70	94	4	90	121	9	100	135
1991	3	75	93	3	90	111	8	82	101
1992	6	62	75	4	85	103	7	100	121
1993	6	82	95	4	82	95	8	100	115
1994	5	75	85	4	70	79	5	100	113
1995	5	70	77	4	72	79	9	100	110
1996	5	60	66	5	75	82	5	100	110
1997	4	62	68	4	82	89	2	80	87
1998	4	78	85	2	95	104	4	100	109
1999	5	85	92	2	95	103	–	–	–
2000	5	70	75	5	100	108	10	80	86
2001	6	60	63	6	90	94	11	70	73
2002	5	60	62	6	80	82	9	100	103
2003	8	62	63	6	100	101	7	100	101
2004	8	70	70	6	90	90	9	100	100
2005	7	75	75	4	90	90	11	80	80

Tabell 12. Marijuanaprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser samt antalet prissvar för marijuana i storstadslänen. 1988–2005.

	Skåne			Västra Götaland			Stockholm		
	Antal svar	Urspr priser	KPI-priser	Antal svar	Urspr priser	KPI-priser	Antal svar	Urspr priser	KPI-priser
1988	–	–	–	–	–	–	1	100	159
1989	–	–	–	–	–	–	2	100	149
1990	–	–	–	–	–	–	1	100	135
1991	–	–	–	–	–	–	4	68	84
1992	–	–	–	1	45	54	2	75	90
1993	–	–	–	1	40	46	1	100	115
1994	1	50	56	1	50	56	–	–	–
1995	2	100	110	–	–	–	5	80	88
1996	2	80	88	2	75	82	1	80	88
1997	1	100	109	–	–	–	1	80	87
1998	2	100	109	2	100	109	1	100	109
1999	3	100	109	1	100	109	–	–	–
2000	4	75	81	3	100	108	2	100	108
2001	4	60	63	4	100	105	3	80	84
2002	3	50	51	4	90	93	7	80	82
2003	6	60	60	4	100	101	8	100	101
2004	7	70	70	5	80	80	8	100	100
2005	7	80	80	3	80	80	9	80	80

Tabell 13. Amfetaminprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser samt antalet prissvar för amfetamin i storstadslänen. 1988–2005.

	Skåne			Västra Götaland			Stockholm		
	Antal svar	Urspr priser	KPI-priser	Antal svar	Urspr priser	KPI-priser	Antal svar	Urspr priser	KPI-priser
1988	1	250	397	2	375	595	4	325	516
1989	5	350	522	4	375	559	8	300	447
1990	4	412	556	4	350	472	8	312	421
1991	3	350	432	3	400	494	7	300	370
1992	4	338	408	4	400	483	8	262	316
1993	3	350	404	4	400	461	7	300	346
1994	5	300	339	3	400	451	4	300	339
1995	5	200	220	4	262	288	7	250	275
1996	5	225	246	5	250	274	4	250	274
1997	4	212	231	4	250	272	2	275	300
1998	4	250	273	2	288	314	4	250	273
1999	5	200	217	2	250	272	–	–	–
2000	5	200	215	5	250	269	10	150	161
2001	8	150	157	6	250	262	11	150	157
2002	5	150	154	6	250	257	9	200	206
2003	8	200	202	6	275	277	8	200	202
2004	8	175	176	6	250	251	10	200	201
2005	7	150	150	5	200	200	11	200	200

Tabell 14. Kokainprisutvecklingen i ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser samt antalet prissvar för kokain i storstadslänen. 1988–2005.

	Skåne			Västra Götaland			Stockholm		
	Antal svar	Urspr priser	KPI-priser	Antal svar	Urspr priser	KPI-priser	Antal svar	Urspr priser	KPI-priser
1988	1	800	1 270	1	800	1 270	2	750	1 190
1989	3	1 500	2 236	2	750	1 118	3	1 000	1 491
1990	2	800	1 080	3	700	945	5	1 500	2 024
1991	–	–	–	1	950	1 172	5	1 250	1 543
1992	1	1 000	1 207	3	1 000	1 207	5	900	1 086
1993	3	1 000	1 153	4	1 100	1 268	6	900	1 038
1994	3	1 000	1 128	3	1 000	1 128	3	800	903
1995	2	1 000	1 101	3	1 000	1 101	6	800	880
1996	3	1 250	1 369	4	1 050	1 150	3	650	712
1997	2	1 250	1 362	2	1 200	1 308	1	900	981
1998	2	1 250	1 364	2	1 000	1 091	3	900	982
1999	3	1 000	1 086	1	1 200	1 304	–	–	–
2000	2	1 000	1 076	3	800	860	8	875	941
2001	4	900	945	5	800	840	9	800	840
2002	5	700	720	6	800	822	7	1 000	1 028
2003	7	800	807	6	800	807	6	1 050	1 059
2004	8	900	904	6	800	803	10	900	904
2005	7	800	800	4	900	900	11	800	800

Tabell 15. Prisutvecklingen för heroin/brunt heroin^{a)} i ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser samt antalet prissvar för heroin/brunt heroin i storstadslä-
nen. 1988–2005.

	Skåne			Västra Götaland			Stockholm		
	Antal	Ursp- svar	KPI- priser	Antal	Ursp- svar	KPI- priser	Antal	Ursp- svar	KPI- priser
1988	1	1 800	2856	1	900	1 428	3	2 250	3 571
1989	4	1 938	2889	2	1 250	1 863	8	2 500	3 727
1990	4	1 750	2361	2	2 000	2 699	8	2 500	3 374
1991	3	1 750	2160	1	2 000	2 468	8	2 000	2 468
1992	5	1 750	2112	3	3 000	3 620	7	1 500	1 810
1993	3	1 150	1 326	4	1 200	1 384	8	2 500	2 883
1994	3	1 350	1 523	3	1 500	1 693	4	2 500	2 821
1995	3	900	990	3	1 100	1 211	7	2 250	2 476
1996	5	1 200	1 314	3	1 000	1 095	6	1 688	1 849
1997	4	900	981	2	1 500	1 635	1	2 000	2 180
1998	5	1 000	1 091	2	1 750	1 909	4	1 750	1 909
1999	3	1 000	1 086	1	2 500	2 716	–	–	–
2000	4	1 000	1 076	3	2 000	2 151	10	1 000	1 076
2001	6	900	945	4	1 500	1 575	11	1 000	1 050
2002	5	1 000	1 028	5	1 000	1 028	6	800	822
2003	8	1 000	1 008	5	1 500	1 512	2	800	807
2004	8	1 000	1 004	5	1 200	1 205	2	800	803
2005	7	800	800	4	1 200	1 200	1	600	600

a) T o m 1990 efterfrågades "heroin", 1993–1997 efterfrågades "rökheroin" och 1991–1992 är fråge-
formuleringen inte känd.

Tabell 16. Prisutvecklingen för vitt heroin^{a)} i ursprungliga samt KPI-justerade medianpriser samt antalet prissvar för vitt heroin i storstadslänen. 1993–2005.

	Skåne			Västra Götaland			Stockholm		
	Antal svar	Ursp priser	KPI-priser	Antal svar	Ursp priser	KPI-priser	Antal svar	Ursp priser	KPI-priser
1993	6	1 375	1 585	2	2 750	3 171	9	900	2 883
1994	5	1 000	1 128	3	2 500	2 821	3	800	2 821
1995	1	1 725	1 898	2	2 500	2 751	7	800	2 476
1996	2	1 000	1 095	3	2 500	2 738	5	650	2 054
1997	2	1 000	1 090	2	2 500	2 725	1	900	2 180
1998	2	1 250	1 364	1	2 500	2 728	4	900	2 728
1999	1	1 750	1 901	–	–	–	–	–	–
2000	2	1 150	1 237	3	2 500	2 689	9	875	1 291
2001	3	1 000	1 050	4	2 000	2 100	11	800	2 100
2002	2	2 000	2 056	4	1 500	1 542	9	1 000	1 233
2003	3	2 000	2 017	4	2 250	2 269	8	1 050	2 521
2004	2	1 500	1 507	4	2 000	2 009	9	900	2 511
2005	1	1 200	1 200	1	1 200	1 200	10	800	1 500

a) T o m 1997 efterfrågades "vanligt heroin" (respektive "rökheroin").

Tabell 17. Gatuprisutvecklingen i USA, Sverige samt Västeuropa för kokain samt heroin. Inflationsjusterade medelvärden för Västeuropa ^{a)} och USA i 2004 respektive 2003 års penningvärden, KPI-justerade medianvärden i 2004 års penningvärde för Sverige. Index 1990 = 100. 1988–2004.

	Heroinpriser per gram						Kokainpriser per gram					
	USA (usd)		Västeuropa (euro)		Sverige (sek)		USA (usd)		Västeuropa (euro)		Sverige (sek)	
	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.	Ind.
1988	.	.	225	117	2 686	100	.	.	152	117	1 264	78
1989	.	.	184	96	2 969	110	.	.	126	97	1 336	83
1990	407	100	192	100	2 687	100	267	100	130	100	1 612	100
1991	387	95	161	84	2 458	92	246	92	124	95	1 229	76
1992	361	89	146	76	2 253	84	229	86	117	90	1 201	75
1993	351	86	114	59	1 722	64	193	72	110	85	1 148	71
1994	259	64	121	63	1 966	73	174	65	114	88	1 124	70
1995	243	60	107	56	2 192	82	163	61	107	82	1 096	68
1996	205	50	107	56	1 472	55	152	57	96	74	1 091	68
1997	178	44	93	48	1 356	50	149	56	92	71	1 194	74
1998	188	46	94	49	1 494	56	144	54	91	70	1 032	64
1999	155	38	90	47	1 974	73	134	50	91	70	1 190	74
2000	139	34	75	39	1 071	40	142	53	83	64	964	60
2001	117	29	70	36	1 045	39	104	39	88	68	1 045	65
2002	92	23	69	36	1 023	38	90	34	79	61	819	51
2003	119	29	63	33	1 104	41	77	29	75	58	803	50
2004	.	.	60	31	1 000	37	.	.	71	55	800	50

a) Västeuropas siffror är populationsvägda medelvärden från Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Island, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Portugal, Schweiz, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tyskland och Österrike.

Tabell 18. Cannabisbeslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade gatupriser för hasch (kronor per gram) samt indexering av beslag och priser. Index 1988 = 100. 1988–2005.

	Kilo	Kilo, 3-års-medel ^{a)}	Antal	Median-priser	Kilo, index	Antal, index	Priser, index
1988	423	490	4 406	159	100	100	100
1989	470	498	4 896	127	102	111	80
1990	601	570	5 321	119	116	121	75
1991	639	539	5 328	105	110	121	66
1992	376	526	4 964	103	107	113	65
1993	563	466	3 948	104	95	90	65
1994	457	516	3 838	90	105	87	57
1995	527	424	3 852	99	86	87	62
1996	287	492	3 557	93	100	81	58
1997	660	481	4 545	87	98	103	55
1998	496	783	5 061	98	160	115	62
1999	1 191	976	5 989	98	199	136	62
2000	1 241	1057	6 050	86	216	137	54
2001	739	932	6 935	84	190	157	53
2002	817	845	7 397	82	172	168	52
2003	980	891	8 247	81	182	187	51
2004	876	1103	8 102	80	225	184	50
2005	1 452	1164	8 345	80	237	189	50

a) Medel för 1988 gäller för 1987–1989 och 2005 för 2004–2005.

Tabell 19. Amfetaminbeslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårs-medelvärden), KPI-justerade gatupriser för amfetamin (kronor per gram) samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 1988–2005.

	Kilo	Kilo, 3-års-medel ^{a)}	Antal	Median-priser	Kilo, index	Antal, index	Priser, index
1988	98	120	1 965	635	100	100	100
1989	104	103	2 572	596	86	131	94
1990	108	105	2 889	540	88	147	85
1991	104	111	2 851	494	93	145	78
1992	121	122	3 538	422	102	180	67
1993	142	158	4 288	417	132	218	66
1994	210	210	4 359	339	176	222	53
1995	279	205	4 386	330	172	223	52
1996	127	197	4 199	301	165	214	47
1997	186	149	4 639	327	125	236	52
1998	135	148	4 859	327	124	247	52
1999	124	122	5 073	282	102	258	45
2000	108	157	4 978	269	131	253	42
2001	240	233	5 837	262	194	297	41
2002	350	315	6 922	257	263	352	40
2003	354	387	6 972	252	323	355	40
2004	457	425	6 977	251	355	355	40
2005	464	461	6 887	250	385	350	39

a) Medel för 1988 gäller för 1987–1989 och 2005 för 2004–2005.

Tabell 20. Kokainbeslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade priser för kokain (kronor per gram) samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 1988–2005.

	Kilo	Kilo, 3-års-medel ^{a)}	Antal	Median-priser	Kilo, index	Antal, index	Priser, index
1988	6	4	78	1 270	100	100	100
1989	5	7	101	1 342	160	129	106
1990	9	7	80	1 619	162	103	128
1991	(226)	35	84	1 234	840	108	97
1992	61	37	128	1 207	898	164	95
1993	14	34	117	1 153	830	150	91
1994	29	15	114	1 128	371	146	89
1995	4	17	64	1 101	405	82	87
1996	18	19	107	1 095	446	137	86
1997	34	23	116	1 199	565	149	94
1998	19	26	172	1 037	631	221	82
1999	(420)	34	346	1 195	825	444	94
2000	50	45	405	968	1 072	519	76
2001	39	43	328	1 050	1 044	421	83
2002	41	41	440	822	979	564	65
2003	42	37	545	807	899	699	64
2004	29	35	524	803	843	672	63
2005	34	32	546	800	759	700	63

a) Medel för 1988 gäller för 1987–1989 och 2005 för 2004–2005. Åren 1991 och 1999 ingår ej i beräkningarna.

Tabell 21. Heroinbeslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade gatupriser för brunt heroin^{a)} (kronor per gram) samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 1988–2005.

	Kilo	Kilo, 3-års-medel ^{b)}	Antal	Median-priser	Kilo, index	Antal, index	Priser, index
1988	9	8	294	2 698	100	100	100
1989	9	10	319	2 981	131	109	111
1990	12	10	445	2 699	138	151	100
1991	11	16	608	2 468	207	207	91
1992	25	19	645	2 262	251	219	84
1993	22	22	723	1 730	295	246	64
1994	21	25	663	1 975	323	226	73
1995	31	26	805	2 201	342	274	82
1996	26	23	780	1 479	300	265	55
1997	12	36	833	1 362	476	283	50
1998	71	49	1 285	1 500	641	437	56
1999	64	55	1 244	1 983	722	423	73
2000	30	42	1 264	1 076	552	430	40
2001	32	40	1 271	1 050	530	432	39
2002	59	35	1 052	1 028	456	358	38
2003	13	35	1 057	1 109	464	360	41
2004	34	22	900	1 004	289	306	37
2005	19	27	804	1 200	348	273	44

a) T o m 1990 efterfrågades "heroin", 1993–1997 efterfrågades "rökheroin" och 1991–1992 är frågeformuleringen inte känd.

b) Medel för 1988 gäller för 1987–1989 och 2005 för 2004–2005.

Tabell 22. Ecstasybeslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade gatupriser för ecstasy (kronor per tablett) samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 2000–2005.

	Tab-letter	Tabl, 3-års-medel ^{a)}	Antal beslag	Median-priser	Tabletter, index	Antal, index	Priser, index
2000	184 281	115 695	553	161	100	100	100
2001	89 571	123 476	621	157	107	112	98
2002	96 577	85 266	631	154	74	114	96
2003	69 649	141 701	489	126	122	88	78
2004	258 877	151 026	411	123	131	74	76
2005	124 551	191 714	381	100	166	69	62

a) Medel för 2000 gäller för 1999–2001 och 2005 för 2004–2005.

Tabell 23. Katbeslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade gatupriser för kat (kronor per knippe) samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 2000–2005.

	Kilo	Kilo, 3-års-medel ^{a)}	Antal	Median-priser	Kilo, index	Antal, index	Priser, index
2000	1 777	2 871	186	296	100	100	100
2001	3 463	3 158	285	262	110	153	89
2002	4 234	2 748	241	308	96	130	104
2003	548	4 694	114	302	164	61	102
2004	9 301	5 433	314	251	189	169	85
2005	6 451	7 876	310	250	274	167	85

a) Medel för 2000 gäller för 1999–2001 och 2005 för 2004–2005.

Tabell 24. LSD-beslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade gatupriser för LSD (kronor per tripp) samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 2000–2005.

	Trip-per	Tripp, 3-års-medel ^{a)}	Antal beslag	Median-priser	Tripper, index	Antal, index	Priser, index
2000	1 804	1 342	64	86	100	100	100
2001	629	913	28	105	68	44	122
2002	305	395	31	103	29	48	119
2003	251	271	18	91	20	28	105
2004	258	1 563	18	90	116	28	105
2005	4 179	2 219	32	60	165	50	70

a) Medel för 2000 gäller för 1999–2001 och 2005 för 2004–2005.

Tabell 25. GHB-beslag av tull och polis i antal och mängd (rullande treårsmedelvärden), KPI-justerade gatupriser för GHB (kronor per cl) samt indexeringar av beslag och priser. Index 1988 = 100. 2000–2005.

	Liter	Liter, 3-års-medel ^{a)}	Antal beslag	Median-priser	Liter, index	Antal, index	Priser, index
2000	17	24	103	38	100	100	100
2001	47	30	154	31	124	150	84
2002	25	31	123	29	129	119	76
2003	21	21	68	30	88	66	80
2004	17	15	159	30	61	154	80
2005	6	12	60	30	48	58	80

a) Medel för 2000 gäller för 1999–2001 och 2005 för 2004–2005.

Tabell 26. Andelen mönstrande och elever i årskurs 9 som erbjudits narkotika, prövat narkotika samt använt narkotika senaste 30 dagarna. 1988–2005.

	Mönstrande			Årskurs 9		
	Använt ngn gång	Använt sen 30 dag	Erbjudits	Använt ngn gång	Använt sen 30 dag ^{a)}	Erbjudits
1988	5,8	0,7	20,5	3	1	15
1989	.	.	.	3	0	16
1990	.	.	.	4	1	17
1991	.	.	.	4	1	18
1992	5,8	0,8	20,8	4	1	18
1993	7,3	1,1	23,3	4	1	21
1994	8,9	1,5	29,4	4	1	20
1995	12,0	1,9	34,2	6	1	29
1996	14,3	2,5	37,5	8	2	31
1997	15,0	2,6	41,3	8	2	34
1998	16,4	2,7	44,1	8	3	35
1999	16,9	3,1	44,9	8	2	34
2000	17,1	3,2	46,2	9	3	36
2001	17,7	3,2	47,4	9	3	34
2002	17,9	3,1	47,7	8	3	33
2003	16,2	2,5	43,6	7	2	30
2004	15,3	2,3	42,7	7	3	28
2005	.	.	.	7	4	28

a) Endast cannabis t o m 1997.

Tabell 27. Andelen skolelever i 12th grade i USA som... 1975–2005. Index 1975 = 100.

	...anser att det är enkelt att få tag på marijuana		...anser att det är stor risk att röka marijuana regelbundet		...har använt cannabis senaste 30 dagarna	
	Procent	Index	Procent	Index	Procent	Index
1975	87,8	100	43,3	100	27,1	100
1976	87,4	100	38,6	89	32,2	119
1977	87,9	100	36,4	84	35,4	131
1978	87,8	100	34,9	81	37,1	137
1979	90,1	103	42,0	97	36,5	135
1980	89,0	101	50,4	116	33,7	124
1981	89,2	102	57,6	133	31,6	117
1982	88,5	101	60,4	139	28,5	105
1983	86,2	98	62,8	145	27,0	100
1984	84,6	96	66,9	155	25,2	93
1985	85,5	97	70,4	163	25,7	95
1986	85,2	97	71,3	165	23,4	86
1987	84,8	97	73,5	170	21,0	77
1988	85,0	97	77,0	178	18,0	66
1989	84,3	96	77,5	179	16,7	62
1990	84,4	96	77,8	180	14,0	52
1991	83,3	95	78,6	182	13,8	51
1992	82,7	94	76,5	177	11,9	44
1993	83,0	95	72,5	167	15,5	57
1994	85,5	97	65,0	150	19,0	70
1995	88,5	101	60,8	140	21,2	78
1996	88,7	101	59,9	138	21,9	81
1997	89,6	102	58,1	134	23,7	87
1998	90,4	103	58,5	135	22,8	84
1999	88,9	101	57,4	133	23,1	85
2000	88,5	101	58,3	135	21,6	80
2001	88,5	101	57,4	133	22,4	83
2002	87,2	99	53,0	122	21,5	79
2003	87,1	99	54,9	127	21,2	78
2004	85,8	98	54,6	126	19,9	73
2005	85,6	97	58,0	134	19,8	73